

Наукове періодичне видання

**КИЇВСЬКИЙ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ВІСНИК**

Науковий журнал

24 (24) 2021

Київ
2021

ISSN 2307-8060

Наукове періодичне видання
Київський науково-педагогічний вісник

Науковий журнал

24 (24) 2021

Редактор, коректор – Багреєв І. С.

Верстка-дизайн – Канавка С. А.

Відповідальність за підбір, точність наведених на сторінках журналу фактів, цитат, статистичних даних, дат, прізвищ, географічних назв та інших відомостей, а також за розголошення даних, які не підлягають відкритій публікації, несуть автори опублікованих матеріалів. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Матеріали публікуються в авторській редакції. Передрукування матеріалів, опублікованих в журналі, дозволено тільки зі згоди автора та видавця. Будь-яке використання – з обов'язковим посиланням на журнал.

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 19870-9670Р від 19.04.2013 р.

Засновник журналу: «Київська наукова організація педагогіки та психології»

Видавник: «Київська наукова організація педагогіки та психології»

04108, м. Київ, а/с 58

www.knopp.org.ua

E-mail: office@knopp.org.ua

Телефон: +38 066 699 58 42

© «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021

© Автори наукових статей, 2021

© Оформлення Ястреба О. Л., 2021

ЗМІСТ

| | |
|---|----|
| Батрун І. В. АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО З ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ..... | 5 |
| Богиня Л. В., Горбенко Є. В. РОЛЬ ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ..... | 14 |
| Васянович Г. М. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОГО ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ..... | 19 |
| Веремієнко Л. П. ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ..... | 24 |
| Грінєнкова Т. А. АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИЙОМУ БЛОГОДИДАКТИКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ | 30 |
| Лю Янші BUILDING A COMPETENCY STRUCTURE MODEL FOR TRANSLATION TEACHERS AND ITS PROMOTION STRATEGIES IN THE TECHNOLOGY-EMPOWERED ERA | 35 |
| Мельничук Н. В. ІМІДЖ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА..... | 41 |
| Пазяк А. Р. ВИКОРИСТАННЯ РІДНОЇ МОВИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ..... | 46 |
| Швецова Т. О. АРТ-ТЕРАПІЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА..... | 52 |

Батрун І. В.

*учитель російської мови та літератури
Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 101*

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО З ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація: У статті розглянуті питання, що пов'язані із теоретичними поглядами В. О. Сухомлинського на національно-патріотичне виховання.

Аннотация: В статье рассмотрены вопросы, связанные с теоретическими взглядами В. А. Сухомлинского на национально-патриотическое воспитание.

Summary: The article considers issues related to the theoretical views of V. O. Sukhomlinsky on national-patriotic education.

Наші думки про школу XXI ст. сьогодні є важливими, бо через призму Нової української школи XXI ст., розглядаємо особистість вчителя В. О. Сухомлинського [1; 2].

Час, в який ми живемо – час, коли потрібно знайти особливий підхід до кожної дитини, а також час, коли сучасним дітям простіше спілкуватися засобами Інтернету, діти часто страждають від неправдивої інформації. Дані, наведені вченими педагогічної академії освіти, свідчать про те, що знизився рівень креативного та візуального мислення.

Знизилася фізична активність та енергійність дітей, їх бажання гратися та взаємодіяти. Відзначається звуження рівня сюжетно-ролевої гри дошкільнят.

Чітко фіксується зниження рівня дитячої допитливості та уяви. Спостерігається недостатня соціальна компетентність у дітей, відсутність навичок комунікації з однолітками, нездатність сучасних учнів вирішувати найпростіші конфлікти конструктивно [3]. А також в умовах пандемії у більшості вітчизня-

них школярів зникає бажання вчитися.

Погоджуємося з висновками В. Омельчука, що сьогодні актуалізуються ідеї В. О. Сухомлинського щодо гуманістичної взаємодії з дітьми, та процес їх виховання [4]. В концепції великого педагога все було спрямоване на те, щоб дитина хотіла йти до школи, навчалася з радістю, щоб в школі панувала атмосфера праці, підтримувалися рівні взаємини, були відсутні метушня, непорозуміння, дратівливість [5].

У навчальному виданні «Сто порад учителю» він висвітлює питання організації, змісту, форм, методів і прийомів навчально-виховної роботи, самовиховання школярів. Справжньою школою становлення педагога слугує багатьом досвід Павлишської середньої школи. В. Сухомлинський писав: «Радість творчої праці, повнота життя завдяки творчості – до цього прагне кожна культурна, освічена людина. Питання про те, як розкрити свої здібності в благородній справі виховання молодого покоління, як знайти себе в цій одній з найцікавіших, найскладніших, найгуманніших спеціаль-

ностей – хвилююче питання...» [6, с. 4].

Зробити дитину щасливою, зберегти її здоров'я, формувати її світогляд, виховувати почуття і закласти високу моральність – це основні завдання виховання які визначив В. О. Сухомлинський. Він вирішував їх разом із командою педагогів Павлиської школи з 1948 року [7]. Основні ідеї, які розвинув Василь Олександрович: любов до дитини; розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю; культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії; розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання); звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості; розвиток ідеї «радості пізнання» [8].

У 1951 році, як писав В. Сухомлинський у книзі «Серце віддаю дітям», він розпочав навчання шестирічних першокласників. Ідея більш раннього навчання дітей постійно супроводжувала педагогічні пошуки вчених. Однак на терені колишнього СРСР довготривалий експеримент з навчання шестирічок було розгорнуто саме у Павлиші [9].

Вчений назвав свій експеримент підготовкою дітей до систематичного навчання і запропонував цілісну систему навчання дітей шестирічного віку [10]. При цьому педагог враховував такі особливості дитячого мислення: образність, пластичність, емоційну збудливість думки. Саме на них спирався вчений, коли проводив з дітьми уроки

«живої думки» [11].

У 1967 р. побачила світ книга Василя Сухомлинського «Етюди про комуністичне виховання», де чи не вперше у цілісному вигляді викладені гуманістичні педагогічні ідеї педагога: довіра й повага до дитячої особистості, погляд на навчальну діяльність школярів як насичений творчими відкриттями процес пізнання і самопізнання, обмеження сфери впливу колективу на особистість, виховання без покарань, велика роль слова й особистості вчителя на дитину [12, с. 8].

Як відомо, використовувати спостереження у навчанні пропонували Ж.-Ж. Руссо, Л. М. Толстой, К. Д. Ушинський та інші педагоги.

В. О. Сухомлинський по-новому використовує природу як широкий засіб загального розвитку дитини. Уроки серед природи розвивали у дітей здатність до кольорового та просторового відчуттів. Педагог не просто вчив дітей спостерігати, але й спонукав помічати у звичайному – незвичайне, відчувати й емоційно переживати гаму різноманітних кольорів і відтінків. В. Сухомлинський досліджував виховний вплив казки на особистість шестирічного школяра і в цьому був новатором. У Павлиській школі вперше у ті роки була обладнана дитяча кімната казки, вона була незвичною не лише за інтер'єром, але й за змістом діяльності дітей у ній.

В процесі занять серед природи та у кімнаті казки накопичувався досвід дітей, і на цій основі їх спонукали до усного складання казок. Загалом ця робота у Павлиші продовжувалась до 7-го класу (старші школярі щорічно складали не менше двох казок).

У меморіально-педагогічному музеї В. О. Сухомлинського зберігається 70 томів дитячих казок. Досвід

вченого у цьому аспекті у наш час використовуються у багатьох школах України та за кордоном.

Принципово по-новому впроваджував вчений і методику навчання грамоти, використовуючи при цьому образні порівняння природи. Також Василь Олександрович вчив розуміти і поважати людські взаємини.

Всі шестирічні учні оволоділи вмінням читати і мали достатній словниковий запас.

В роботі Павлишської середньої школи творчість засобами слова була актуальною. В. Сухомлинський відзначав, що складання казок, оповідань і віршів було улюбленим заняттям павлишських школярів. Засобами рідного слова, долучення до оповідань, казок у дітей виховувалась любов до книги, до природи рідного краю, до людини, до рідного слова [13]. Крім казок, віршів В. Сухомлинський разом з колегами широко практикував написання учнями оповідань-мініатюр, що були результатом уроків мислення, на яких удосконалювався найважливіший інструмент людського спілкування – слово.

На сучасному етапі активних пошуків нових шляхів реформування освіти особливо зростає науково-практична значущість творчої спадщини В. Сухомлинського, бо виховання засобами слова у творчій спадщині В. Сухомлинського становить оригінальну авторську систему, що характеризуються єдністю мети, завдань, форм, методів і засобів.

Сьогодні педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського є актуальною, бо спрямована на формування життєвих навичок особистості, на виховання свідомості та самоповаги. Сухомлинський підкреслює значущість любові до дітей, до професії вчителя, до своєї батьківщини, формування загальнолюдських

цінностей [14].

Виховна система В. Сухомлинського – виховна концепція формування вітчизняного суспільства. У такому суспільстві є цілісна світоглядна система, що містить ідеї громадянської спільноти та людини-громадянина [15].

В. О. Сухомлинський, який підкреслював, що «великое чувство любви к Родине, чувство единства с трудовым народом слагается из тех незабываемых, волнующих радостей, когда человек создал что-то хорошее для людей, оставил крупицу своих сил в большой все-народной стройке. Для человека эти радости – бесценное духовное богатство, которым он дорожит, как святыней. И эту святыню надо создавать в сердце ребенка тогда, когда для него самым дорогим является тот маленький мир, в котором он живет, – родное село, улица родного города, школьный сад, цех завода, где работает отец. Родное, близкое, святое должно открываться перед ребенком одновременно с его первыми сознательными шагами, когда он открывает для себя окружающий мир в цветке розы, в звонкой песне кузнечика, в нежных красках вечерней зари» [16].

З перших кроків шкільного життя дитина не тільки насолоджується красою оточуючого світу, а й має щось робити для того, щоб дати радість людям.

Виховання гуманності, на думку педагога, починається з виховання любові до всього живого, до матері, бабусі, рідних. У працях «Серце віддаю дітям», «Народження громадянина», «Павлиська середня школа» педагог розкриває конкретні форми становлення гуманної поведінки дітей [17; 18; 19]. Серед них: створення лікарень для пташок і тварин, допомога немічним, участь в естетизації школи і селища тощо. Формуванню

гуманізму дітей сприяло також створення галереї портретів матерів найвідоміших людей світу.

У школі поважали гідність дитини, оскільки без любові і поваги до вихованців, за переконанням В. Сухомлинського, будь-які розмови про гуманність і людяність стають порожнім звуком. Природно, що формування гуманності школярів здійснювалося у Павлиші шляхом використання «Хрестоматії моральних цінностей людства» та «Хрестоматії з етики». Ці матеріали постійно поповнювалися вченим та його колегами і слугували розвитку у дітей людяності, доброти, гідності [20].

Саме в початковій школі малюки пізнають світ та відкривають радості життя, створені минулими поколіннями, а праця є основою життя пізніше у підлітковому та юнацькому віці. І діти що навчалися відчувати радощі, не зможуть відчувати байдужість до оточуючого світу, до людей. У роботах «Виховання колективізму у школярів», «Духовний світ школяра», «Розмова з молодим директором школи» він обґрунтував принципи взаємозалежностей особистості і колективу. На думку педагога, колектив лише тоді позитивно впливає на становлення кожного вихованця, коли сам колектив має насичене духовне життя та складається з яскравих особистостей.

У роботі «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» В. О. Сухомлинський писав: «Праця і тільки праця – основа всебічного розвитку особистості. Не може бути й мови про всебічний розвиток, якщо людина не пізнала радості праці». Заслугою вченого є обґрунтування в роботі «Павлиська середня школа» принципів трудового виховання: єдність трудового виховання і загального розвитку особис-

тості – морального, інтелектуального, естетичного, фізичного; розкриття та розвиток індивідуальності в праці; раннє включення у продуктивну працю; різноманітність видів праці; постійність, неперервність праці; елементи продуктивної праці дорослих у дитячій праці; творчий характер праці, поєднання зусиль розуму і рук; спадкоємність змісту трудової діяльності; цілісний характер продуктивної праці; посиленість трудової діяльності; єдність праці та багатогранного духовного життя.

Василь Олександрович писав про фізичну працю учнів. «Проблема ця глибша й тонша: розумовий розвиток – праця, розум – праця. Вміле розв'язання цієї проблеми у вихованні підлітків має виняткове значення. Знайти таку працю, яка б розвивала розумові сили й здібності, вводила людину у світ творчості – одного з головних завдань розумового й трудового виховання, і успіху тут можна досягти лише тоді, коли їх розв'язують в єдності».

У процесі організації продуктивної праці педагогічний колектив враховував особливості об'єктивних (зміст праці, її характер та цілі підготовки, час виконання трудових завдань) та суб'єктивних (рівень усвідомлення учнями необхідності участі в трудовій діяльності, відповідний емоційний настрій) факторів.

Враховуючи особливості визначених факторів, у школі прагнули, щоб навчання було пов'язане з сільськогосподарськими роботами (колективно або невеликою групою), щоб потижднево кожен учень працював 4 – 6 годин, а трудова діяльність організовувалась кращими вчителями, спеціалістами чи колгоспниками.

В основі педагогічної системи В. О. Сухомлинського є ідея все-

бічно розвиненої особистості. Вчений підготував доповідь для захисту докторської дисертації за сукупністю праць під назвою «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості». В роботі вчений розкриває складові всебічного розвитку особистості учня у період його навчання. До компонентів всебічного розвитку вчений відносив моральне, фізичне, трудове, естетичне та розумове виховання.

Важливе завдання школи педагог вбачав у формуванні стійких переконань вихованців. Знання стають переконаннями за умови, коли у школі формуються ці переконання – у взаємовідносинах між вихованцями і педагогами, в їхніх вчинках, прагненнях, radoщах і прикрощах. Моральний розвиток, вважав педагог, це формування переконань – їх поява, розвиток, зміцнення, вияв у вчинках.

Важливим у всебічному розвитку особистості, на думку вченого, є трудове виховання. Особливого значення у зв'язку з цим він надавав єдності трудової культури і загального розвитку – морального, розумового, естетичного, фізичного, розкриттю, виявленню і розвитку індивідуальності в праці, високій моральній сутності праці, її суспільно-корисній спрямованості. Педагог вважав за необхідне в період дитинства і отрочства широко залучати учнів до різноманітних видів продуктивної праці. Природно, що трудове виховання, на думку вченого, розпочинається за шкільною партою, оскільки навчання є найважчою справою для школяра.

Серед шляхів і засобів формування всебічно розвиненої особистості у школі педагог вирізняв: навчання, рідну природу, працю, слово, традиції, експериментування, багате духовне життя вихованців.

У учнів молодшого шкільного віку

можливості та сили обмежені, але важливо їх долучати до естетики та етики, важливо вчити створювати, оберігати та примножувати для людей красу, виховувати громадянські компетентності.

Громадянськість, за В. О. Сухомлинським, це «страсть человеческого сердца; и донести до юных душ страсть борьбы можно лишь тогда, когда ты сам предстаешь перед своими воспитанниками, как гражданин» [7].

Громадянин – це в першу чергу особистість. З цієї точки зору громадянськість, згідно з висновком В. О. Сухомлинського, має починатися з усвідомлення себе як особистості моральної. Все це дозволяє характеризувати громадянськість людини як освоєння та реалізацію ним своїх прав і обов'язків у відношенні до самого себе як особистості, до суспільства і держави [7].

Головне завдання сім'ї та школи за В. О. Сухомлинським є виховання громадянина держави, мужнього борця за ідеали, формування його свідомості та переконань, стійкості. Громадянськість – це основа моральних переконань, думок, почуттів, вчинків людини.

Витоки громадянськості як вершини людської краси і доблесті є поєднання громадського та особистого.

Свідома людина формується в той момент, коли вона переживає, як свою, глибоку особистісну біль, тривогу, негаразди, труднощі батьківщини, коли ідеали і цінності, дорогі народу, стають і для неї святими.

Виховання громадянськості, за В. О. Сухомлинським, – це виховання душі. Чим живе дитина, що її хвилює і тривожить, в чому її радості та печалі, як вона відноситься до людей, як входить навколишній світ в її душу, – все це виражається в глибоко індивідуальних,

особистісних переживаннях, думках, прагненнях, потребах, вчинках.

І якщо вихователь не зумів домогтися того, щоби в чуйне, сприйнятливие дитяче серце увійшов великий світ суспільного життя, щоби дитяче серце переживало і перестраждало болем і стражданнями людей, юна душа залишиться порожньою. Душевна порожнеча, байдужість, вбиває довіру і людську дружлюбність, – це найстрашніший ворог громадянськості. Життя приносить нам суворі уроки того, до чого може привести порожнеча душі.

Велику роль в моральному вихованні, як підкреслював В. О. Сухомлинський, грає формування найтонших моральних почуттів – людського обов'язку, чуйності. Азбука виховання людяності в тому, щоби дитина, віддаючи тепло своєї душі іншим людям, знаходила в цьому особисту радість.

Наше дослідження показало, що емоційні механізми впливають на моральний розвиток особистості через процеси саморегуляції. Це означає, що викликаються емоції та почуття опосередковано. Враховуючи індивідуальні особливості особистості можна організувати, направляти, активізувати поведінку і

діяльність людини.

Емоції обумовлюють розвиток певних якостей і властивостей особистості (таблиця 1).

Виходячи з даних експерименту (таблиця), можна зробити висновок про те, що, у ХХІ ст. оцінки школярами моральних цінностей різко змінюються, що дозволяє говорити про втрату ряду якостей, що характеризують колективістську спрямованість особистості, рівень її морального розвитку. Результати нашого дослідження підтверджують висновки про те, що є тенденції формування і розвитку протилежних колективізму якостей – індивідуалізму (егоїзму).

Таким чином, вже в у ХХІ ст. у дитячому віці втрачається здатність до співпереживання, емпатії. Важливо враховувати психологічні особливості молодших школярів, закладення основ моральності, формування соціальних установок, ставлення до себе, до людей, до суспільства, формуються риси характеру уявлення про комунікацію.

Динаміка оцінок моральних якостей особистості молодших школярів міста Харкова, вибірка 1000 осіб.

Виявлено розвиненість емоційних

Таблиця 1

| № | Якості особистості | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 |
|----|--------------------|------|------|------|------|------|
| 1. | Чесність | 71,7 | 72,9 | 86,2 | 62,2 | 39 |
| 2. | Чуйність | 77,3 | 95 | 80,5 | 60,4 | 45,4 |
| 3. | Доброта | 66,1 | 74,2 | 70,4 | 50,5 | 38,9 |
| 4. | Працьовитість | 50,2 | 57,1 | 50,8 | 45,4 | 39,4 |
| 5. | Довіра | 70,5 | 71,4 | 69,8 | 61,5 | 60,4 |
| 6. | Самовладання | 51,8 | 60,3 | 64,8 | 45,6 | 30,5 |
| 7 | Емпатія | 75,3 | 73,3 | 80,6 | 61,2 | 67,4 |

та емпатичних переживань. Значущими залишається така якість як патріотизм. Найменше цінують учні вимогливість та відповідальність. Знижується така якість, як довіра до людей.

Як вірно зауважив В. О. Сухомлинський «патриотическое видение мира надо воспитывать у детей с малых лет. Пусть тот родной уголок, где прошли годы детства и отрочества, на всю жизнь останется в сердце и памяти человека как самое дорогое. Пусть как можно больше оставит он после себя доброго, хорошего, нужного людям именно там, где перед ним открылось окно в мир, где в его сознании утвердились первые понятия о добре и зле, справедливости и несправедливости, чести и бесчестии. И пусть годы его детства и юности будут насыщены трудностями, тревогами и заботами во имя служения людям. Необозримые просторы Родины могут позвать человека, но родной уголок должен навсегда остаться для него первой школой гражданственности, тем очагом, где зажегся огонек его души.

Добитися того, чтобы для подростка, юноши и девушки чувство гражданской чести стало святыней, чтобы человек уже в юные годы дорожил своим добрым именем на поприще гражданского служения людям – это, на мой взгляд, одна из самых важных и трудных задач нравственного воспитания нового человека» [16]. В. О. Сухомлинський першим у вітчизняній педагогіці 1950-х років розпочав організацію педагогічного просвітництва батьків. Про це він писав в «Етюдах про комуністичне виховання». Навчання батьків здійснювалося диференційовано. Як вважав педагог, батьки мають вчитися стільки ж років (у батьківській школі), скільки й діти. Загалом у педагогічній системі В. Сухом-

линського утвердилася певна система родинно-шкільного виховання, за якої батьки повинні були стати активними помічниками вчителів. Цьому сприяло не лише навчання батьків, а й спільне проведення свят, різноманітних суспільно-корисних справ.

У «Батьківській педагогіці» вчений по-новому осмислив взаємозв'язки родини і школи. В основі цих зв'язків – глибоке народне підґрунтя. Спираючись на народні бувальщини, казки, легенди, оповіді, вчений розкрив кращі набутки етнічних засад виховання. За В. Сухомлинським, кожен народ створює власну систему етнічних цінностей, яка найповніше відображає його ментальність, особливості національної свідомості. Ці цінності народ відтворює і розвиває через мову, літературу, мистецтво, фольклор, виробничі відносини, побут, а також через звичаї і традиції. У зазначеній книзі автор доступно, яскраво й образно показав зразки родинного виховання дітей та молоді з урахуванням етнічних засад українського народу.

У праці «Як виховати справжню людину» він дав пораду майбутнім матерям і батькам вивчати історію свого народу, виховувати шанобливе ставлення до близьких, оскільки святыми, за його переконанням, є поняття: народ, мати, батько, син [21]. У «Листах до сина» й «Листах до дочки» вчений підтвердив свої переконання і дав конкретні поради щодо підготовки до родинного життя.

У «Павлиській середній школі» В. Сухомлинський розкрив складові педагогічної професії. При цьому він на конкретних прикладах показав особливості становлення колективу. Природно, що найважливішим у педагогічній діяльності, за його переконанням, є любов і повага до дітей.

Без сумніву, Василь Олександрович був феноменальним вчителем, оскільки, за винятком біології, хімії і фізики у старших класах, міг провести будь-який урок; до проведення уроків відносився творчо. Звичайно, він насамперед постійно вдосконалював знання. Його бібліотека містила не лише фахову, а й соціологічну, психологічну, педагогічну літературу, яка видавалася в Союзі РСР.

У праці «Сто порад вчителю» вчений розкриває технологію власної творчості [6]. Крім ерудованості він мав силу гуманістичних принципів.

волі, вирізнявся поміркованістю, надзвичайною скромністю, людяністю, працездатністю. Відомо, що щодня з четвертої години ранку писав власні твори до початку роботи в школі. Як відомо, педагог володів кількома іноземними мовами. У багатьох напрямках педагогічної науки і практики він випередив час. Вся педагогічна творчість В. Сухомлинського є зразком гуманізму, новаторства, адже в умовах тоталітарного режиму вчений-педагог обґрунтував і запровадив нову педагогіку, побудовану на

Література:

1. Педагогіка, спрямована у майбутнє (до 100-річчя з дня народження В. О. Сухомлинського) [Електронний ресурс]. – <https://lib.iitta.gov.ua>
2. Сухомлинська О. В., Савченко О. Я., Курило В. С., Бех І. Д. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів [Текст] / О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех. – Луганськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2012.
3. Сухомлинский В. А. Методика воспитательной работы в школе [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва: Просвещение, 1967.
4. Омельчук В. В. Педагогіка Василя Сухомлинського – педагогіка гуманізму [Текст] / В. В. Омельчук. – Рівне: Волинські обереги, 2018.
5. Сікорський П., Герцюк Д. Василь Сухомлинський [Текст] / П. Сікорський, Д. Герцюк. – Львів: Бадікова Н. О., 2018.
6. Сухомлинский В. О. Сто порад учителю [Текст] / В. О. Сухомлинский. – Київ: Радянська школа, 1988.
7. Сухомлинский В. А. Павлышская средняя школа [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва: Просвещение, 1979.
8. Сухомлинский В. А. Духовный мир школьника (подросткового и юношеского возраста) [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва: Учпедгиз, 1961.
9. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Киев: Радянська школа, 1972.
10. Скірка Г. М. Василь Сухомлинський про особливості навчання шестиліток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://otherreferats.allbest.ru>
11. Василенко В. А. Проблема совершенствования урока в педагогическом наследии В. А. Сухомлинского [Монографія] / В. А. Василенко. – Кировоград, 1999.
12. Сухомлинська О. Випереджаючи час... Василь Олександрович Сухомлинський – до 85-річчя від дня народження [Стаття] / О. Сухомлинська // Рідна школа, 2003, № 9, с. 6 – 9.
13. Савченко О. Я. Розвиток творчості школяра – стрижнева проблема творчості В. О. Сухомлинського [Текст] / О. Я. Савченко // Животворча сила педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. – Донецьк: Витоки, 2011, с. 17 – 22.
14. Сухомлинська О. В. Цінності освіти і виховання [Текст] / О. В. Сухомлинська. – Київ, 1997.
15. Сухомлинский В. А. О воспитании [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва: Политиздат, 1985.
16. Сухомлинский В. А. Рождение гражданина [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва:

Молодая гвардия, 1971.

17. Сухомлинский В. А. Методика воспитания коллектива [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва: Просвещение, 1981.

18. Сухомлинский В. А. Мудрая власть коллектива [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва: Молодая гвардия, 1975.

19. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності [Текст] / В. О. Сухомлинський. – Київ: Радянська школа, 1966.

20. Сухомлинский В. А. Хрестоматия по этике [Текст] / В. А. Сухомлинский. – Москва: Педагогика, 1990.

21. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину [Текст] / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5 томах. – Київ: Радянська школа, 1976, том 2, с. 147 – 416.

Богиня Л. В.

директор

*Навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян
Полтавського державного медичного університету*

Горбенко Є. В.

викладач

*Навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян
Полтавського державного медичного університету*

РОЛЬ ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ

Анотація: У статті розглянуто питання педагогічної взаємодії на етапі доуніверситетської підготовки іноземних громадян і вплив особистісних якостей викладача на навчальну мотивацію іноземних студентів.

Аннотация: В статье рассмотрены вопросы педагогического взаимодействия на этапе довузовской подготовки иностранных граждан и влияние личностных качеств преподавателя на учебную мотивацию иностранных студентов.

Summary: The article covers the issue of pedagogical interaction at the stage of pre-university training of foreign citizens and the influence of teacher's personality on the educational motivation of foreign students.

Постановка проблеми. На сучасному етапі трансформації освітньої сфери України існують суперечності між її традиціями та міжнародними стандартами, а зближення систем освіти різних країн актуалізує проблему уніфікації вимог до суб'єктів навчального процесу. Діяльність викладача, як основного суб'єкта освітнього процесу, багатоаспектна: освітня, дослідницька, організаційна, оцінювальна, виховна, проектна, інноваційна та інші функції покладені на нього посадовими обов'язками відповідно до чинного законодавства. Варто зазначити, що на сьогодні не лише в Україні, а й у країнах Європейського союзу не існує єдиної системи оцінювання діяльності викладачів ЗВО. Основним показником якості освіти є компетенції, якими воло-

діють викладачі і яких мають набути здобувачі освіти протягом навчання за освітньо-професійними програмами. Отже, розвиток і вдосконалення компетенцій науково-педагогічних працівників є одним із чинників підвищення якості освіти.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що тема компетенцій викладачів закладів вищої освіти перебуває в центрі уваги багатьох науковців, зокрема І. Зимньої, Л. Хоружої, О. Ходенкової, С. Масич. Оскільки не існує єдиного узгодженого переліку компетенцій, якими має володіти викладач ЗВО, кожний із дослідників вибудовує власну систему, проте більшість підтримує думку про те, що компетенції визначаються потребами реалізації певного

виду діяльності, є своєрідним замовленням суспільства на професійні якості в кожній окремій галузі й освіті зокрема. Як зазначають дослідники Київського університету імені Бориса Грінченка «Новий рівень осмислення методологічних підходів до проблеми уможливив розгляд компетенцій викладачів вищої школи у трьох професійних площинах їхньої діяльності — академічній, професійно-педагогічній та соціально-особистісній» [1, с.12]. О. Ходенкова компетенції викладача закладу вищої освіти поділяє на функціональні, науково-педагогічні, особистісні й етичні [2].

Метою статті є визначення ролі особистісних компетенцій викладача у формуванні й розвитку позитивної мотивації до навчання у іноземних студентів на пропедевтичному етапі.

Особистісні компетенції педагога формуються завдяки «таким якостям особистості як рефлексія, гнучкість, емпатія, товарицькість, комунікабельність, здатність до співпраці, емоційна привабливість» [2, с.3]. Саме володіння викладачами, що забезпечують доуніверситетську підготовку іноземних громадян, означеними особистісними якостями уможлиблює виконання головної мети пропедевтичного етапу.

Процес підготовки іноземних студентів до навчання у закладах вищої освіти України передбачає не лише навчання мови й дисциплін за обраним профілем, а й, передусім, адаптацію майбутніх здобувачів фахової освіти до нового освітнього й соціокультурного середовища.

Уперше потрапивши до закладу вищої освіти України, іноземні студенти перебувають у стані так званого «культурного шоку», причинами якого є незнання мови, норм поведінки у навчальному середовищі й поза ним.

Першочерговим завданням викладача (здебільшого, викладача мови, який одночасно виконує роль куратора академічної групи), є побудова міжособистісних стосунків між студентами групи, які, зазвичай, є представниками різних країн, культур і релігій. Вирішенню цього завдання сприяє високий рівень емпатії, коли викладач здатен поставити себе на місце іноземного студента, який опинився в чужій країні, у більшості випадків уперше далеко від батьків, і має не лише навчатися, а й організувати свій побут та налагодити самостійне життя у поза навчальний час. Емпатія виступає ключовим компонентом успішних стосунків, оскільки допомагає зрозуміти потреби та наміри інших людей.

Загальновідомо, що освітня галузь – одна з найбільш консервативних сфер людської діяльності. Викладачі вирізняються відданістю традиціям і технологіям до яких вони звикли, стереотипністю мислення та дій, повільним сприйняттям новітніх освітніх потреб сучасного студентства. Значна частина науково-педагогічних працівників вищої школи керується параметрами тієї системи, яка їх сформувала, коли викладач був керівником-наставником, тоді як теперішні здобувачі освіти гостро відчують необхідність змін у парадигмі «викладач – студент», а надто іноземні студенти, системи освіти рідних країн яких суттєво різняться. Вони цінують не тільки знання педагога, а й хочуть бачити в ньому душевну, справедливую, чесну, високоморальну й порядну людину, яка їх розуміє. Щоб відповідати вимогам, викладач має володіти рефлексією – здатністю до глибинного самопізнання своїх внутрішніх психічних станів та актів, самоспостереження й самовдосконалення. Зазначимо, що

найвищою метою педагога має бути не лише здатність до рефлексії, а й вміння виховати у своїх студентів потребу у пізнанні себе, формування навичок вести внутрішній діалог, не «самокопання», а саморозвиток, підтримання себе у позитивному настрої.

Для іноземних студентів першого року навчання важливим чинником адаптації й «віднайдення себе» у новому соціокультурному оточенні є власне комунікативна компетенція викладача, його здатність до емпатії, організації навчально-виховного процесу й педагогічної взаємодії на суб'єкт-суб'єктному рівні.

Зазначимо, що характер педагогічного спілкування здебільшого базується на трьох відомих стилях: авторитарному, демократичному, ліберальному.

Для викладача з авторитарним стилем характерні жорсткий наказовий тон, підвищена вимогливість, підозрілість, неувага до психологічних особливостей студентів. Іноземні студенти за подібного стилю демонструють або пасивність, підпорядкованість, відсутність ініціативи, або норовистість і готовність до конфлікту.

Демократичний стиль педагогічної взаємодії базується на партнерських відносинах, до студентів пред'являються адекватні їхнім можливостям вимоги. Викладач з демократичним стилем спілкування сприяє розвитку особистості кожного окремого студента і міжособистісних відносин у групі, має чіткий план дій, вмє проявити розумну ініціативу, сприймає критику. Це стиль спілкування на основі високих професійних настанов педагога, його ставлення до педагогічної діяльності в цілому. Про таких викладачів кажуть: «За ним студенти по п'ятах ходять!»

Викладач із ліберальним стилем взаємодії дещо хаотичний у своїх планах і діях, віддає ініціативу студентам, а у гірших проявах цього стилю проявляє потурання, байдужість, некомпетентність. Наразі, при переході до освітньої парадигми, яка передбачає сформованість у студентів умінь самостійно працювати і спрямована на розвиток здібностей до командної роботи, цей стиль спілкування стає затребуваним, сприяючи креативності та самостійності в ухваленні рішень.

Достатньо очевидна оптимальність використання всіх трьох стилів залежно від ситуації та відповідно до потреб і рівня підготовленості студентів. Окрім того, стиль адекватної педагогічної взаємодії визначається і національним складом групи. Так, за нашими спостереженнями, для представників країн Близького Сходу й Північної Африки на першому етапі навчання демократичний стиль підсилюється в деяких ситуаціях авторитарним, тоді як для груп представників англосовієтських африканських країн оптимальним є поєднання демократичного й ліберального стилів.

Кожний викладач у процесі професійної діяльності сформував власний стиль спілкування, проте така особистісна якість як гнучкість відіграє вирішальну роль у налагодженні співпраці з іноземними студентами у полінаціональних групах.

Принагідно зазначимо, що педагогічне спілкування в полікультурному середовищі іноземних студентів виконує специфічні функції як засіб навчання нерідній мові, тобто мові міжнародного спілкування з жителями у країні навчання; як форма виховання, засвоєння соціальних норм, соціально-рольової взаємодії і соціалізації іноземних студентів у нових для них соціокультурних умовах; як спосіб

взаємопроникнення української та рідної культури, формування «третьої» культури і забезпечення міжкультурної комунікації. Полікультурна компетентність викладача, його здатність до самоосвіти, розуміння комунікативних потреб студентів уможливають досягнення кінцевої мети пропедевтичного навчання – формування комунікативної компетенції іноземних студентів на рівні, достатньому для навчання за ОПІ на першому курсі закладів вищої освіти.

Одним із головних чинників, що сприяють досягненню іноземними студентами порогового рівня володіння мовою, є достатня мотивація до навчальної діяльності в цілому й у вивченні мови зокрема. Чим активніше методи навчання, тим легше зацікавити ними студентів. Здатність до влучної самопрезентації на кожному занятті, креативність у поданні нового навчального матеріалу як особистісна компетенція викладача, є підґрунтям для підтримання стійкого інтересу до навчання. Використання таких запитань і завдань, вирішення яких вимагає від студентів активної пошукової діяльності; створення проблемної ситуації, яку студенти не можуть одразу вирішити за допомогою запасу знань, що у них є; усвідомлення того, що їм бракує мовленнєвих навичок для вирішення завдання; пошук нових шляхів за допомоги й щирого інтересу до результатів діяльності з боку викладача стають запорукою підтримки мотивації до навчальної діяльності на достатньому рівні. Цікава тільки та робота, яка вимагає додаткових зусиль для вирішення завдання. Легкий матеріал, що не вимагає додаткових розумових дій, не викликає інтересу. Отже, викладач, готуючись до заняття, інтерпретує матеріал для кожної академічної групи залежно

від рівня володіння мовою на поточному етапі навчання, комунікативних потреб та інтересів більшості студентів, застосовує особистісно-орієнтовані технології відповідно до когнітивних здібностей. Подолання труднощів у навчальній діяльності – найважливіша умова стабільного інтересу до неї. Попри це, труднощі навчального матеріалу і окремого завдання сприяють підвищенню інтересу лише за умови, що вони посилені, переборні на кожному етапі засвоєння мови, інакше інтерес до навчання швидко згасає.

Істотними чинниками підтримки мотивації іноземних студентів стають новизна й емоційне забарвлення нового матеріалу, живе слово викладача, його емоційна привабливість, толерантність, позитивний настрій.

Серед найбільш значимих якостей викладача випускники навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян виокремили знання предмета, позитивне ставлення до життя, готовність прийти на допомогу як у навчанні, так і у вирішенні повсякденних питань, здатність до співчуття й розуміння проблем іноземних студентів.

Підсумовуючи наголосимо, що результати навчальної діяльності іноземних студентів, викладачам-кураторам яких притаманні емпатія, здатність до рефлексії, емоційна привабливість у поєднанні зі знанням предмету, завжди вищі за тих, викладачі яких чудово знають дисципліну, що викладають, проте мають недостатньо розвинені особистісні компетенції.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні професійних та етичних компетенцій викладача доуніверситетської підготовки іноземних громадян, пошуку шляхів їх розвитку й удосконалення.

Література:

1. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика (за результатами дослідження в Київському університеті імені Бориса Грінченка) / Хоружа Л., Братко М., Котенко О., Мельниченко О., Прошкін В. ; [за наук. ред. д-ра пед. наук, професора Л. Хоружої]. — Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. — 92 с.
2. Ходенкова О. П. Модель ключевых компетенций преподавателя вуза, формируемая под влиянием послевузовского образования / О. П. Ходенкова // Экономические проблемы развития рынка образовательных услуг: Вестник АГТУ. – Серия: Экономика. – 2011. – № 2. – С. 169-173.
3. Масич С. Ю. Система компетенцій викладача вищого навчального закладу / С. Ю. Масич // Педагогіка та психологія. – 2014. – Вип. 45. – С. 135-143. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2014_45_16.

Васянович Г. М.

вчитель початкових класів

*Криворізької загальноосвітньої школи I – III ступенів № 8,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист,
відмінник освіти України, Заслужений учитель України*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОГО ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ

Анотація: У статті розглянуто питання, що пов'язане із розвитком соціальної складової емоційного інтелекту здобувачів освіти молодшого шкільного віку.

Аннотация: В статье рассмотрены вопросы, связанные с развитием социальной составляющей эмоционального интеллекта получателей образования младшего школьного возраста.

Summary: In the article considers the issue related to the development of the social component of emotional intelligence in the Junior school age.

Проблема розвитку соціальної складової емоційного інтелекту здобувачів освіти молодшого шкільного віку привертає до себе увагу вчених та вчителів-практиків тому, що емоційний інтелект є однією зі складових успішної соціалізації.

Розвитку соціальної складової емоційного інтелекту присвятила наукові розробки Г. Айзенк, А. ЧБогуш, Д. Векслер, Н. Гавриш, Дж. Гілфорд, Н. Кентор, О. Михайлова, Г. Олпорт, О. Проценко, А. Савенков, Р. Селман, Р. Стенберг, Е. Торндайк.

Актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту досить чітко описана вченими Е. Носенко та Н. Ковригою в соціальному та педагогічному аспектах [4]. Вони зазначають, що в соціальному контексті недостатня розробленість проблеми розвитку емоційного інтелекту загрожує початком саморуйнування цивілізації при умові протиставлення між розумом та емоціями. Процеси

будуть відбуватися неконтрольовано та нерегульовано.

У педагогічному аспекті недостатньо розроблено підходи до цілеспрямованого формування соціальної складової емоційного інтелекту в процесі освітньої діяльності. Особливої актуальності проблема розвитку соціального інтелекту набуває в молодшому шкільному віці. В цей віковий період найбільш інтенсивно розвиваються інтелектуальні здібності здобувачів освіти, міжособистісна взаємодія в межах закладу освіти, уявлення дитини про соціальну поведінку.

Мета статті полягає у розкритті практичної складової діяльності педагога з розвитку соціальної складової емоційного інтелекту молодших школярів як нагальної проблеми сьогодення.

У Державному стандарті початкової освіти зазначається, що до ключових компетентностей відносяться соціальні компетентності: передбачають

співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації [2].

Рівень емоційного інтелекту – важливий засіб сприяння успішної самореалізації особистості здобувача освіти тому, що розвиваючи емоційний інтелект, ми формуємо уміння керувати емоціями, створюємо навколо себе відносини, що базуються на безпеці та довірі [3].

Емоційний інтелект – явище, яке об'єднує в собі уміння розрізнити та розуміти емоції, управляти власними емоційними станами та емоціями своїх партнерів по спілкуванню [4, с.11].

Виділяють чотири компоненти емоційного інтелекту:

1) ідентифікація емоцій як ряд пов'язаних між собою здібностей: сприйняття емоцій, ідентифікація, адекватне вираження, розрізнення справжніх емоцій та їх імітації;

2) використання емоцій з метою сприяння ефективності мислення та діяльності. Включає здатність використовувати емоції для спрямування уваги на важливі події; виклик емоції, які сприяють розв'язанню задач; використання коливань настрою як засобу аналізу різних точок зору на проблему, що виникла;

3) розуміння емоцій як здатність розуміти комплекси емоцій, зв'язки між емоціями, переходи від однієї емоції до іншої, причини емоцій, вербальну інформацію про емоції;

4) управління емоціями як здібність до контролю за емоціями, зниження інтенсивності негативних емоцій, усвідомлення власних емоцій, рішення проблем, що мають емоційне навантаження

без пригнічення пов'язаних з ними негативних емоцій.

Важливо відзначити, що кожний компонент пов'язаний як із власними емоціями людини, так і емоціями інших людей.

Соціальний інтелект особистості (Social Quotient, SQ) включає соціальні аспекти існування людини. В поняття соціального інтелекту включається вміння комунікації з іншими людьми, встановлювати та підтримувати контакти, знаходити спільну мову з різними людьми. Також соціальний інтелект пов'язаний з уміннями визначати наміри інших людей, в деяких межах передбачати їх поведінку (на свідомому та підсвідомому рівнях). Соціальний інтелект дозволяє людям жити в рамках суспільства, разом працювати. Передбачається, що високий соціальний інтелект сприятиме успішній діяльності в сферах, де треба активно взаємодіяти з іншими та в особистому житті.

Соціальний інтелект представляє собою інтелектуальні здібності, які проявляються в повсякденному житті. Він залежить від психометричного інтелекту, а також від особистісних якостей, навчання та соціально-економічного статусу [1, с.113]. Соціальний інтелект визначає успішність спілкування та соціалізації. Він об'єднує та регулює пізнавальні процеси, пов'язані з відображенням соціальних об'єктів. Соціальна свідомість або емпатія – вміння брати до уваги почуття інших осіб за допомогою чого можна скеровувати їх дії в напрямку, який відповідає їх емоційному стану, можливостям, здібностям.

Характеризуючи соціальний інтелект, можна виділити три групи критеріїв: когнітивні, емоційні та поведінкові.

Когнітивні: соціальні знання – знання про людей, знання спеціальних правил, розуміння інших людей; соціальна пам'ять – пам'ять на імена та обличчя; соціальна інтуїція – оцінка почуттів, визначення настрою, розуміння мотивів вчинків інших людей, здатність адекватно сприймати поведінку в рамках соціального контексту; соціальне прогнозування – формування планів власних дій, відстеження свого розвитку, рефлексія власного розвитку та оцінка невикористаних альтернативних можливостей.

Емоційні: соціальна виразність – емоційна виразність, емоційна чутливість, емоційний контроль; співпереживання – здатність ставити себе на місце іншого (долати комунікативний та моральний егоцентризм); здатність до саморегуляції.

Поведінкові: соціальне сприйняття – уміння слухати співрозмовника, розуміння гумору; соціальна взаємодія – здатність та готовність працювати спільно, здатність до колективного взаємодії та колективної творчості; соціальна адаптація – вміння пояснювати та переконувати інших, здатність до взаємодії з людьми, відкритість в стосунках з оточуючими.

Розвиток соціального інтелекту здобувачів освіти молодшого шкільного віку пов'язаний зі зміною способу життя та розширенням кола спілкування. В цей час складаються суб'єктивні і об'єктивні передумови для активного розвитку в дітей соціального інтелекту в умовах закладу освіти. Найважливішим фактором розвитку соціального інтелекту в цей віковий період є вступ до школи та пов'язане з цим розширення сфери освітньої діяльності та міжособистісного спілкування. Освітня діяльність

стає головним джерелом отримання уявлень про навколишній світ. Особливе значення для розвитку соціального інтелекту школярів має ігрова та образотворча діяльність, спілкування з дорослими та іншими дітьми, вивчення соціальних явищ.

В здобувачів освіти молодшого шкільного віку складаються нові відносини з оточенням, засвоюються соціальні норми, відбувається зближення з однолітками, затребуваними стають навички конструктивної взаємодії. Діти розуміють, що оцінка особистих вчинків і мотивів визначається тим, як їхні вчинки виглядають в очах оточення, що створює базу для розвитку рефлексії.

Становлення особистості молодшого школяра відбувається під впливом значущих дорослих. Взаємодія з ними, що відповідає сімейним і шкільним нормам поведінки, взаємодія з однолітками, роль якого підвищується до кінця молодшого шкільного віку, вимагає освоєння соціальних навичок, розвитку соціального інтелекту. Соціальний інтелект школярів формується в процесі спілкування. Потреба в спілкуванні задовольняється головним чином в освітній діяльності. Пропонуємо вправи, що сприяють розвитку соціальної складової емоційного інтелекту.

1. Пізнання власної особистості (поінформованість про свої почуття, впевненість в собі, самоповага, самореалізація, незалежність).

Вправа «Моя радість». Метою вправи є розширення знань молодших школярів про те, що таке радість та як це почуття проявляється в реальному житті. Можна використати будь – який предмет, іграшку, світлини. Пропонується дітям відповісти на питання: «Як ви відчуваєтеся? Як ви думаєте, що таке радість?»

Під час вправи кожна дитина занурюється в світ власних думок, готується надати відповідь. Потім пропонуються для обговорення питання «А коли нам всім стає радісно? Чому?».

2. Навички міжособистісного спілкування (міжособистісні взаємини, соціальна відповідальність, співпереживання).

Вправа «За склом». Діти за бажанням поділяються на команди. Потрібно уявити, що їх розділяє скло. Потрібно зобразити іншій команді емоцію, яку ви переживаєте. Команда повинна відгадати емоцію. Така вправа вчить координувати свої рухи, виробляти терпимість та вміння керувати почуттями. Відбувається взаємний вплив учнів, формуються оцінка та самооцінка, розвивається соціальна компетентність дітей.

3. Здатність до адаптації (рішення проблем, оцінка реальності, пристосованість).

Вправа «Коло вирішення проблеми, або коло вибору». Метою вправи є надання різних способів подолання конфліктів, які неминуче виникають в дітей. Пропонуються наступні варіанти виходу із ситуації, наприклад: домовся; обговори; почекай і охолонь; попроси вибачення; переключись на інше; зупинись; залиш так, як є; зіграй у гру. Ці слова кріплять на круглих паперових чи фетрових заготовках та розміщують в класі. Кожен учень може використати цю вправу, коли виникає потреба.

4. Управління стресовими ситуаціями (стійкість до стресу, імпульсивність, контроль).

Вправа «Передача почуттів». Учитель читає казку. Кожному здобувачеві освіти надаються картки з зображеннями різних емоційних станів. Під час читання дитина відкладає картки які, на її погляд,

відображають емоційний стан героя в різних ситуаціях. Потім надається можливість пояснити: «Коли та чому герою було весело, страшно, сумно? Чому ми так вирішили?» [5].

5. Переважаючий настрій (щастя, оптимізм).

Вправа «Коробка щастя». Потрібно створити в уяві власну коробку щастя. Завдання: «Створити в уяві свою коробку щастя. Покласти в неї все, що асоціює з цим поняттям. Наприклад. Візуалізувати морське узбережжя. Аудіалізувати мурчання котика. Смакові рецептори – морозиво із фісташками. Відчуття запаху – ванільне печиво. Тактильні рецептори – антистресова іграшка». За допомогою вправи можна навчити виокремлювати позитивні емоції з – поміж інших та концентруватися саме на них [6].

Вправа «Кольорові емоції». Кожний здобувач освіти отримує паперовий аркуш та кольорові олівці, краски, фломастери. Пропонується за допомогою різних барв зобразити емоції, наприклад: радість чи сум, співчуття чи злість. Вправа допомагає сконцентруватися на типі емоцій та відгуку на них.

Молодших школярів потрібно вчити спостерігати за іншими дітьми, пробувати повторити те, що у інших учнів добре виходить. Також є важливою навичка уважно ставитись до співрозмовників – так буде легше зрозуміти, що вам намагаються повідомити. В нагоді стане активне слухання – звичка уважно стежити за ниткою розмови, намагатися зрозуміти, що вам хоче сказати співрозмовник, і перепитувати, якщо потрібно акцентувати думку.

Таким чином, для успішної адаптації в суспільстві людина повинна володіти розвиненою соціальною

складовою емоційного інтелекту. В учнів молодших класів НУШ потрібно формувати соціальні навички. Оволодівши власними емоціями, здобувач освіти в подальшому зможе більш ефективно використовувати їх для спілкування з однокласниками, правильно передачі своїх емоцій для успішного виконання поставлених цілей, завдань, управління конфліктами, створенні сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, прийнятті оптимальних рішень при наявності альтернативних варіантів.

Література:

1. Айзенк Г.Ю. Интеллект: новый взгляд. Вопросы психологии №1, 1995. С. 111–131.
2. Державний стандарт початкової освіти. Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article> (дата звернення: 20.09.2021)
3. Нова українська школа: порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 20.09.2021)
4. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. – Київ.: Вища школа, 2003. 126 с.
5. <https://markmanson.net/emotions/emotional-intelligence-skills> (дата звернення: 20.09.2021)
6. <https://lifehacker.com/emotional-intelligence-the-social-skills-you-werent-ta-1697704987> (дата звернення: 20.09.2021)

Веремієнко Л. П.

*викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва
Дніпровського державного технічного університету»*

ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ

Анотація: Даний матеріал висвітлює теоретичні, практичні та психологічні аспекти процесу спілкування, та може бути використана для викладання психологічного спілкування у закладах фахової передвищої освіти, а також може бути корисною для самостійної роботи над собою.

Аннотация: Данный материал освещает теоретические, практические и психологические аспекты процесса общения и может быть использован для преподавания психологического общения в учреждениях профессионального высшего образования, а также может быть полезен для самостоятельной работы над собой.

Summary: This material covers theoretical, practical and psychological aspects of the communication process, and can be used to teach psychological communication in institutions of professional higher education, and can also be useful for self-study.

На сьогодні актуальним питанням взаємостосунків між людьми є питання комунікацій між ними. Психологія спілкування досліджує особливості взаємозв'язків людини з різними суб'єктами соціального середовища, допомагає їм глибше пізнати світ і водночас себе, своє оточення, ефективно взаємодіяти з ним. Процесу комунікації варто приділяти увагу всім людям, а особливо тим, які відносять себе до професій типу «людина – людина»: психолога, педагога, керівника, працівників сфери обслуговування.

Як приклад, розглянемо методику проведення заняття з теми «Загальні характеристики та особливості спілкування», використовуючи інтерактивні технології.

Ознайомлення з таким психологічним феноменом, як спілкування, розпочнемо зі стародавньої притчі. Посеред шляху лежав пес, повз нього

проходило безліч людей, і кожен з них, проходячи поводив себе по-різному. Одні обережно обходили боком, щоб не наступити на нього, інші боляче штовхали, щоб не заважав, ще одні охоче жбурляли камінням або голосно на нього кричали. А неподалік сидів старий жебрак. Дивився він на все це та й запитав у пса: « Чому ти лежиш? », на що той відповів: « Я шукаю собі доброго хазяїна ».

Якщо цю притчу перекласти мовою сьогодення, то можна сказати, що наше з вами життя – той самий шлях, посеред якого є ми. На цьому шляху ми зустрічаємося з різними людьми, всі вони по різному до нас ставляться, вони не завжди стримані, часто із ними виникають сварки або просто проявляється незадоволення. Така поведінка людей має певне підґрунтя, яке можна пояснити з психологічної точки зору.

Кожному із нас хотілося б розуміти інших людей, а також, щоб інші люди розуміли нас. Скажіть, будь ласка, за якими характеристиками ми сприймаємо та розуміємо інших людей, отримуємо інформацію про цю людину?

Викладач слухає всі висловлювання студентів, а потім підбиває загальний підсумок. (Можливі відповіді: зовнішність, мова, почуття, стиль спілкування, імідж, поведінка)

– Ви назвали основні характеристики, за допомогою яких ми сприймаємо іншу людину. А що допомагає нам у цьому?(Відповіді студентів).

– Так це спілкування. Отже сьогодні ми з вами поговоримо про спілкування та його роль у нашому житті. Сьогоднішнє заняття допоможе вам краще розуміти один одного та спілкуватись між собою ефективно.

Для початку спробуємо виявити вашу здатність до спілкування за допомогою бліц – теста. Пропоную виконати тест: «Здібність до спілкування».

Подумайте та дайте відповідь самі собі на наступні питання:

– Чи вмiсте ви звернутися до людини, запитати її про щось так, щоб їй було приємно відповісти?

– Ви можете уважно, не перебиваючи і не відволікаючись, вислухати співрозмовника і викликати у нього інтерес та довіру?

– Чи станете ви на грубість, відповідати іншими засобами ніж зустрічною грубістю?

Проявляєте ви терпіння та витримку у конфліктних ситуаціях?

– Ви завжди намагаєтесь наполягти на своєму тактично, щоб не відштовхнути людей?

Напевно, знайдеться небагато тих, хто відповість на запитання: «Так, я вчиняю саме так».

Отже, треба вчитись спілкуванню, вмiнно слухати один, одного, ставитись до співрозмовника з повагою, вчитись володіти собою і знаходити підхід до людей.

Вивчення нового матеріалу

А зараз виконаємо вправу.

Вправа «Рука»

Студентам роздають по аркушу паперу, вони обводять свою руку ручкою. У центрі обведеної руки кожен пише своє ім'я, на пальцях улюблену страву, музику, місце відпочинку, мрію, колір. Декілька учнів за бажанням зачитують те, що написали.

Запитання викладача:

– Як ви думаєте, чи є серед нас студенти з однаковими руками, в яких однаковими є всі позиції? Про що це свiдчить? За допомогою чого ми про це дізналися?

– Що допомагає людям пізнавати один одного? (Спілкування)

Мозковий штурм « Спілкування – це.....» Можливі варіанти відповіді.

Спілкування – це складний багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, в якому здійснюється обмін інформацією; обмін діями; сприйняття і розуміння партнера.

Спілкування людини підтримується певними засобами. Такими засобами, які людина використовує в своєму спілкуванні, є **вербальні**(словесні) і **невербальні засоби**(міміка, виражальні рухи тіла).

Спілкування може бути **прямим** (вічна-віч) або **непрямим**(за допомогою технічних засобів, листування), **взаємними** (бесіда), або **однобічним**(диктор на радіо, телебаченні), **міжособистісним**(двоє чи невелика група людей) або **масовим**(на мітингу).

Послухайте вислови відомих людей про спілкування.

– Заговори, щоб я тебе побачив(Сократ).

– Єдина розкіш людського існування – це розкіш спілкування (А-де Сент Екзюпері).

– Краще нічого не говорити, ніж говорити абищо (П. Буаст).

– Багато говорити і багато сказати – не одне й те саме(Софокл).

Завдання «Поміркуйте»

Пригадайте прислів'я та приказки про спілкування, поміркуйте над їх змістом та поясність їх значення.

Виконаємо цю роботу інтерактивним методом «Мікрофон».

Значення спілкування в житті людини

Обговорення проблеми у загальному колі *«Коло ідей»*.

Перед тим як ми поговоримо, про значення спілкування, я хочу що б ви уявили собі ситуацію *«Острів»*.

Запитання:

– Чому ніхто з вас не погодився прожити життя у розкошах але на незаселеному острові?

Спілкуючись один з одним, ми навіть не замислюємось над тим, скільки факторів та нюансів впливає на процес спілкування.

Один з основних факторів, що впливають на формування особистості, якою Ви хочете стати, є одним із найменш зрозумілих. Цей фактор- Ваше спілкування з іншими людьми- людьми, яким Ви дозволили увійти у Ваше життя.

Вплив тих, хто оточує нас, настільки потужний, настільки тонкий і настільки постійний, що часто ми навіть не можемо уявити собі, наскільки це впливає на нас.

Подумайте про це. Якщо навколо Вас люди, які витрачають весь свій дохід, то Ви маєте блискучий шанс стати марно-тратною людиною. Якщо Вас оточу-

ють люди, які надають перевагу відвідувати змагання по боротьбі, а не на концерти, то, цілком ймовірно, Ви приєднаєтеся до них. Така сила впливу оточуючих.

Щоб уникнути марної трати часу в компанії невідповідних Вам людей, задайте самі собі три фундаментальних питання?

1. З якими людьми я витрачаю свій час?

2. Як вони чинять по відношенню до мене?

3. Чи є спілкування з ними позитивним для мене? Не ігноруйте ці питання. Оцініть той час, який Ви витрачаєте з кожним з Ваших знайомих. Чи є воно позитивним і конструктивним або ж негативним і деструктивним.

Робота з рубрикою «Вузлики на пам'ять»

А чи знаєте Ви, звідки пішло звернення до людини на «Ви». Таке звернення запровадив ПетроІ? Воно означало і означає – «Ти один вартий багатьох».

Функції спілкування та засоби впливу на людину у процесі спілкування

Інформаційне повідомлення

Будь яке спілкування виконує три основні функції :

- пізнавальна
- комунікативна
- регулятивна

1. Поміркуйте та скажіть. У чому полягає пізнавальна функція спілкування ? Можливі варіанти відповіді

2. Як ви гадаєте, що саме регулює спілкування? (варіанти відповіді)

3. Комунікативна функція полягає у відстані між партнерами спілкування.

Таких дистанцій існує декілька (інтимна, ділова, публічна). Для ділового спілкування, обрана дистанція на протязі «витагнутої руки».

Давайте виконаємо *вправу «Вибір дистанції»* за допомогою *рольової гри «Інтерв'ю»* та з'ясуємо, яка дистанція була найкомфортніша (таблиця 1).

Робота в парах. Розіграйте ситуацію. Ви готуетесь до важливої зустрічі з менеджером по персоналу. Участь приймають два студенти, які ведуть діалог між собою.

Один студент виконує роль роботодавця, другий – бажає здобути роботу (претендент)

Зробіть будь ласка, висновки, яка дистанція була більш комфортною і чому. Чому інші дистанції неприйнятні?

Інформаційне повідомлення

У процесі спілкування люди по-різному впливають одне на одного. Найпоширенішими засобами впливу є переконання, навіювання та примушення.

Переконання – логічна зміна поглядів або поведінки людини внаслідок надання їй певної системи доказів. Якщо продавець упевнено, зі знаннями справи розповідає про якість товару, демонструє його в дії або підкреслює практичність застосування, це не викликає в покупця сумнівів.

Навіювання – вплив без будь – яких доказів, коли повідомлення сприймається на віру, не критично. Так буває, коли той, хто повідомляє, має високий авторитет, і його співрозмовник не

припускає думки, що ця людина може помилятися чи говорити неправду. Наприклад, продавець своїми побажаннями

« Носіть на здоров'я!», « Побачите, всім сподобається!», «Нехай вам смакує!» додає людині впевненості, що вона придбала корисну річ.

Примушення. Іноді людина всупереч своїм бажанням або переконанням змушена вдаватись до дій, які, якщо вона хоче досягти певних результатів у цьому конкретному випадку, не можуть бути іншими. **Наприклад,** покупець хоче придбати товар поза чергою, але, зіткнувшись з опором, змушений підкоритись встановленому порядку.

Наведіть приклади засобів впливу на людину та поясніть різницю між ними.

Невербальна комунікація в практиці ділових стосунків

Науковими дослідженнями, зокрема, доведено, що за рахунок невербальних засобів відбувається від 40% до 80% комунікації. Причому 55% повідомлень сприймається через вирази обличчя, позу, жести, а 38%... через інтонацію та модуляцію голосу.

Будь – яке спілкування між людьми здійснюється двома каналами **вербальному** (словесному) **та невербальному** (несловесному).

Більш детально поговоримо про невербальне спілкування.

Таблиця 1

| Роботодавець | Претендент |
|---------------------------------------|---|
| – Доброго дня | – Доброго дня |
| – Чому Вам потрібна саме ця вакансія? | – Тому що я маю досвід роботи саме в цій галузі |
| – Що Вам відомо про нашу компанію? | – Я знаю чим вона займається та торгує, яке місце їй належить на ринку |
| – Яким Ви бачите себе через 5 років? | – Я збираюсь працювати всі ці роки у вашій фірмі і сподіваюсь, що нові знання допоможуть у моїй кар'єрі |

Які засоби невербального спілкування Ви знаєте?

Відповідь: міміка, жести, поза, хода людини, погляд, емоції, візуальний контакт, міжособистісна дистанція.

Скажіть, будь ласка, якому спілкуванню (вербальному, невербальному) ви більше довіряєте? З якого отримуєте більш правдиві повідомлення про стан свого співрозмовника? Чому? (відповіді студентів)

Особливого значення можна надати очам людини. Саме за допомогою очей передаються самі точні і відкриті сигнали із усіх сигналів людської комунікації. **Наприклад**, китайські і турецькі торговці призначаючи ціну на товар, орієнтуюся на зіниці покупця: якщо той задоволений ціною і отримує бажане, то його зіниці розширюються.

Робота з рубрикою «Вузлики на пам'ять»

Дослідники стверджують що існує 85 відтінків виразу очей і 97 відтінків посмішки людини.

Гра **«Хто найбільше»**. Завдання: доберіть якомога більше влучних визначень до слова **«очі»** можливі відповіді.

Виконаємо вправу «Закоханий погляд»

Один студент виходить за двері. Студенти, що залишились домовляються хто з них буде дивитись **«закоханим поглядом»**. Задача студента, який заходить до аудиторії знайти таких студентів за поглядом.

Вправа «Невербальні етюди»

Студенти отримують картки з темою етюду, який вони через 5хв. мають показати без слів іншим учасникам групи.

Теми етюдів:

- розмова з батьками;
- весела вечірка;
- знову невдача;

– контрольна робота;

Запитання:

– Чи важко було готувати етюди?

– Які засоби ви використовували для розкриття теми свого етюду.

Перевірка засвоєного(закріплення вивченого матеріалу)

Інтерактивна гра **«Мозковий штурм»**

– Що ви вкладаєте в поняття спілкування?

– Які види спілкування ви знаєте?

– Назвіть основні функції спілкування?

Завдання. Що більш інформативніше скаже про людину: вияв її вербальних чи невербальних засобів?

Дайте пояснення висловам: *«Тремтить як осиновий листок»*, *«Зціпив зуби»*, *«Дивиться як кіт на сметану»*, *«Живуть як собака з кішкою»*. Які емоції передає «мова тіла»?

Розв'язування моральної задачі методом **«Дискусія»**.

Легенда «Пташка»

Ви, можливо, десь чули, історію про маленьку ластівочку....

Вона заплющила одне око своїм крилом і гірко плакала. Прилетіла сова і запитала: «Маленька пташка, що сталося? Ластівочка відвела своє крило і показала глибоку рану, яка зяяла на місці її ока. «Тепер я розумію», заухала сова моргаючи, «Ти плачеш, тому що ворона виклювала твоє око!»

«Ні», сумно відповіла пташка. «Я плачу не тому, що ворона виклювала моє око, я плачу, тому що я дозволила це їй зробити».

– До яких роздумів спонукає ця легенда?

– Чого вона вчить?

Обговоримо завдання використовуючи метод **«Прес»**. Починайте зі слів:

Я вважаю, що....;

Тому, що...; Таким чином...;

Завдання. «Читаючи будь – яку книгу, ми спілкуємося з автором цієї книги, навіть не знаючи його, не бачачи, не контактуючи з ним отримуємо інформацію». Чи відбувається при цьому процес комунікації? Який вид спілкування проявляється при цьому?

Робота з рубрикою «**Хвилинка для роздумів**»

Як ви поясните з позиції спілкування такі приказки та прислів'я:

Що маєш казати – наперед обміркуй.

Краще мовчати, ніж брехати.

Мудрий не все скаже, що знає, а дурний не все знає, що каже.

Слово не горобець, вилетить – не піймаєш.

Шабля ранить тіло, а слово душу.

Підсумок

– Що нового ви дізналися на занятті?

– Чого нового ви навчилися?

– Чи будете у повсякденному житті та практичній роботі використовувати отриманні знання?

Викладач аналізує роботу студентів на занятті.

Маю надію, що тема, яку ми почали вивчати буде не тільки цікавою, але і потрібною. Вона допоможе вам будувати стосунки з іншими людьми, розуміти їх, бути кращими. Та своїм позитивним прикладом ви зможете впливати на інших.

Література:

1. Зусін В.Я. Етика та етикет ділового спілкування : навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. / В. Я. Зусін. – К. : Центр навч. літератури, 2005.
2. Кришемінська Л. Д. Етика ділових відносин у торгівлі : підручник: 2-ге вид., доп. і переробл. / Л. Д. Кришемінська– К.:Вища школа, 2006.
3. Пометун О. І, Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. – метод посібник/ О.І. Пометун.-К.: А.С.К., 2006.

Грінєнкова Т. А.

вихователь

*Закладу дошкільної освіти комбінованого типу (ясла-садок) № 1 «Олімпієць»
Голопристанської міської ради Херсонської області*

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИЙОМУ БЛОГОДИДАКТИКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація: У статті розглянута актуальність впровадження прийому блогодидактики на заняття з розвитку мовлення у закладах дошкільної освіти.

Аннотация: В статье рассмотрены особенности введения приема блогодидактики на занятиях по развитию речи в детском образовательном учреждении.

Summary: The article discusses the features of the introduction of the method of blodidactics in the classroom with the development of speech in a children's educational institution.

Сьогодні сучасних дітей дошкільного віку – цілодобовий яскравий атракціон у всесвітньому парку медіатехнологій. Постійне оновлення улюбленого контенту спонукає дошкільників до безперервного контакту із засобами медіа. Діти можуть без зусиль знайти гру чи відео, які їх цікавлять. У віці 5-6 років вони вправно володіють власними планшетами та смартфонами. До школи, у більшості випадків, діти приходять вже з досвідом копіювання ролі улюбленого відеоблогера. Популярними серед дошкільників є такі інтернет-платформи: «Youtube», «Facebook», «Tik-Tok».

Як зауважує дослідниця Онкович Г.В.: «Можливості медіаосвітніх технологій спонукають до їхньої активної пропаганди і поширення в середовищі навчальних закладів різних профілів підготовки» [1, с. 3].

Постановка проблеми. З кожним роком питання медіалізації закладів дошкільної освіти стає актуальнішим. Залучення до освітнього процесу

популярних прийомів, використаних з інтернет-платформ та ресурсів, позитивно впливають на засвоєння дітьми нової інформації.

Сьогодні медіадидактика розгалужується на безліч підвидів. Серед них і блогодидактика. Через стихійний темп розвитку медіаосвіти, медіадидактику вивчають у різних професійних напрямках: педагогічна, медична, технічна і т.д. Також з'являються різні спрямування блогів: освітнє, розважальне, комерційне та багато інших.

Особливої уваги заслуговує відео-блогодидактика дітей дошкільного віку. Адже багато популярних дітей-блогерів страждають від натиску батьків та швидко втрачають цікавість до процесу зйомок. Хоча їх цільова аудиторія про це й не здогадується.

Відомий експерт телеканалу «СТБ» – психолог Дмитро Карпачов, під час телевізійного шоу «СуперМама», наголосив, що гра – це основний вид діяльності дітей, в рамках якого формується

психіка. Зйомки дітей у відеосюжетах мають проходити без примусу та заохочень від батьків.

Можна зробити висновок, що для дітей дошкільного віку подібні відео та ігри – найулюбленіша розвага. Їм постійно хочеться переглядати оновлення обраного автора чи декількох авторів. Найпопулярнішими сюжетами є: проходження комп'ютерних ігор, розпаковки дорогих іграшок, огляди розваг у весвітньовідомих атракціонах та парках і т.д.

Так дошкільники можуть доторкнутися поглядом до того, що, можливо, ніколи не бачили у власному житті. Часто діти, після перегляду нового відео, одразу ж відтворюють сюжет у формі гри між собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники Чекмишев О.В. та Ярошенко Л.А. виділяють таке поняття блогу: «Блог (англ. blog, від «web log») – мережевий журнал або щоденник подій, який регулярно поповнюється текстами, фото або мультимедійними даними» [3, с. 2].

Дитячі відеоканали на інтернет-платформі «Youtube» також відносимо до видів блогу. Вони мають назви імен їх авторів та щодня оновлюються новими відеосюжетами. Чим прив'язують увагу дітей дошкільного віку.

Актуальним є коментар дитячого психолога Катерини Онопрієнко: «Всі ці відео – явище дивне, але очікуване. Взагалі-то, схоже на загальне і для дітей, і для дорослих бажання бути схваленим. Дітям потрібно нагадувати, що популярність приходить не відразу, а негативних коментарів та критики завжди більше ніж позитиву».

Науковець Онкович Г.В. наголошує «Є необхідність активізувати освітні

можливості блогів, котрі ми наразі розглядаємо не з позицій медіагалузі, а з педагогічних потреб, відтак і говоримо про блогодидактику як один із складників медіадидактики» [1, с. 4]. Загалом блогодидактика розглядалася як педагогічний інструмент вищої школи, проте не меншого розвитку галузь потребує в дошкільній ланці освіти.

Завдання. На нашу думку, застосування прийомів блогодидактики у педагогічних цілях може активізувати жагу до знань, пробудити приспану цікавість дітей, вплинути на розвиток мовленнево-комунікативних здібностей.

Сучасні діти, як суб'єкти освітнього процесу, потребують вихователів-аніматорів, які б постійно підігрівали їх інтерес до теми заняття. Можна зробити висновок, що впровадження елементів медіадидактики, як технології використання засобів медіа з освітньою метою, на заняття у закладі дошкільної освіти є дійсно актуальним.

Виклад основного матеріалу. Ми бачимо, що з кожним днем народжуються нові прийоми блогодидактики для дітей: відеочеледжі, б'ютісторизи, анімалвлоги, патідейзи та ін. Педагоги можуть ознайомлюватися з аспектами таких видів роботи з дітьми тільки під час медіанавчання. Та, на жаль, нині в Україні освітяни більше зорієнтовані на самоосвіту та у вільний час походять платні курси, марафони, вебінари. Відсутність необхідного блоку з медіаграмотності та медіакультури в освітніх програмах – вагомий недолік дошкільної освіти.

Наразі дошкільній ланці необхідні медіакомпетентні педагоги, які б щоденно прививали дітям культуру медіаграмотності. Вихователі, в першу чергу, мають навчити дітей як

працювати з реакцією аудиторії та прогнозувати її. Знайомство з медіакультурою у дошкільному віці є попередженням перенасичення медіаконтентом у майбутньому та пробудження поваги до авторського права інших користувачів платформи.

Постійне очікування схвалення від великої аудиторії, напруження, тиск з боку батьків та однолітків, відчуття учасника реаліті-шоу – інший бік медалі. Діти-блогери можуть мати низку психологічних проблем, про які необхідно попереджати дошкільників.

Такі діти не відвідують звичайні школи, їх батьки, все більше, надають перевагу домашньому навчанню. Зазвичай, у них мало друзів, переважно це такі ж блогери як вони. Звикання до великої кількості іграшок, останніх новинок техніки стає основною причиною, чому таких дітей важко здивувати.

Дошкільників потрібно вчити обирати медіаконтент. Спрямовувати свій вибір на освітні блоги та відео. Якщо створювати власний блог, то цікавий та розвиваючий.

«Медіадидактика об'єднує різні медіатехнології відповідно до поставленої освітньої мети. Ці технології спираються на відповідні медіаджерела, опрацьовують різні медіапродукти відповідно до завдань освітнього процесу. Зауважимо, що саме медіаосвітні технології, котрі інтенсивно розвиваються останнім часом, посідають провідне місце і в самоосвіті особистості» [1, с. 4].

Останнім часом все більше почало з'являтися навчальних блогів для дітей дошкільного віку. Серед безлічі цікавих відео, дитина може познайомитися з тваринами, кольорами, формами, іграшками, англійською мовою, цифрами, алфавітом та ін. Таким чином

виділяється педагогічна або освітня блогосфера, яка поки менш популярна, ніж розважальний контент.

На нашу думку, «блогосфера» (від англ. blogosphere) — онлайн медіаплатформа, що включає в себе однакові види блогів. Блогосфера може об'єднувати запити користувачів, відповіді на актуальні питання, консультації в конкретній тематиці. Блогосфери можуть бути локальними чи міститися у блогосфері.

Блогодидактика включає в себе також соціальні звязки та психофізичний розвиток дошкільників. На заняттях вони уважно слухають і динамічно обговорюють ідеї один одного. Таким чином, діти розвивають мовленнєво-комунікативні здібності, виказують прихильність, підтримують та поважають один одного.

Тому діти дошкільного віку мають бути обізнані з нормами соціальної та психологічної поведінки у діджитал-сфері. Дошкільники мають розуміти, яка кропітка робота схована за успішністю дітей відеоблогерів. Вигадування ідеї та теми сюжету, сторітелінгу та сценарного плану, промоція відеосюжетів, налаштування таргетингу власної аудиторії – половина шляху до мільйонів переглядів. Цьому діти мають вчитися у дошкільному періоді розвитку.

Доведено, що правильне практичне використання медіазасобів та опанування основ медіагалузі в освітньому процесі розвивають у дітей критичне мислення, індивідуальність, самостійність.

Наприклад, заняття з розвитку мовлення можуть проходити у форматі онлайн-івенту з доступом до практичного опанування дітьми засобів медіа. Заняття може розпочатися з вибору дітьми назви власного каналу,

платформи, тематики для першого відео. Потім можна скласти відеозвернення у стилі привітання до своєї потенційної аудиторії і спробувати записати його на медіаносій. Заняття можуть доповнити воркшопи, де діти мали б можливість ознайомитися з основами відео та звукомонтажу.

Дослідниця Міщенко М.М. наголошує: «Навідміну від журналіста, що пов'язаний з тим чи іншим виданням і чий тексти (і погляди) заангажовані орієнтацією видавництва, – блогер є вільним автором з власним світобаченням та ідентифікацією» [2, с. 2].

Діти вбачають у блогах швидку популярність та велику фінансову винагороду. Вони розуміють, що за рекламу якогось товару у своїх відео, автори отримують гроші та прорекламовану річ у подарунок. Значною проблемою є те, що більшість дошкільників через такі мрії, не хочуть пізнавати інші види діяльності та професії. Головною метою для них є – популярність.

Висновки. Блогодидактика – сучасний прийом в освітньому процесі дошкільної освіти, який своєю актуальністю та популярністю серед дітей, пропагандує нові методи навчання. За допомогою прийомів блогодидактики дошкільники можуть вивчати медіаграмотність, нарощувати медіакультуру, ознайомлюватися з психофізичними та соціальними аспектами блогерства, опановувати практичні навички створення блогів, краще зрозуміти підводні камені популярності.

Українська блогодидактика на стадії розвитку, молодь тільки вчиться азам медіапрограмування. Реформується школа журналістики, медіатехнології вже не ототожнюють із засобами масової інформації. Стили ведення блогів

набувають креативного авторського відтінку.

Майже відсутнє з боку держави законодавче регулювання інтернет-простору, щодня розкриває перед блогерством нові можливості. Попри це, небайдужі компанії намагаються створювати цікаві проекти для талановитої та творчої молоді.

У квітні 2021 року для молоді в Україні вже стартувала короткострокова онлайн-програма Українського Католицького Університету та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у партнерстві з Цитрус Академією – «Digital Challengers». Також був запущений цікавий діджитал-простір «Impactum», для його медіаучнів надаються відеолекції, інфобокси, кейс-стаді, подкасти, лонгріди і т.д.

Варто ще раз наголосити, що медіалізація освіти – це не забезпечення навчальних закладів засобами медіа, це в першу чергу опанування педагогами основ медіаграмотності та медіакультури. Без включення блоку з основ медіаграмотності до освітніх програм це неможливо. Освітня мають впроваджувати на заняттях актуальні для дітей прийоми та методи блогодидактики. Дошкільників потрібно захоплювати медіагрою, під час якої вони вже будуть здобувати знання. Психологи наголошують, без сучасних основ програмування та опанування медіатем, які цікавлять дошкільників, вихователь все частіше відчуває з ними «соціальні розриви». Те, що для сучасних дітей є звичним способом розваг вдома, має ставати професійними вміннями педагога. Медіатехнології розвиваються стихійно, щодня для дітей дошкільного віку з'являються нові додатки та ігри, які можуть стати креативною темою нового заняття. Тому сучасному вихователю педагогічно необхідно йти у ногу з часом, досліджуючи медіаконтент.

Література:

1. Білецький В. С., Онкович Г. В., Онкович А. Д. Нове в медіаосвіті: науково-педагогічна блогодидактика / В.С. Білецький // Прикарпатський вісник. – Івано-Франківськ: НТШ «Слово», 2018. – Вип. № 4 (48). – С. 380-391.
2. Міщенко М.М. Інформаційне суспільство: соціологія та психологія блогерства / М.М. Міщенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – Харків: НТУ «ХПІ», 2018. – Вип. №48 (52). – С. 204-207.
3. Чекмишев О.В., Ярошенко Л.А. Основи якісного блогерства: навчальний посібник // Асоціація «Спільний простір», Комітет «Рівність можливостей». – К.: 2014, ФОП А.М. Рудницька. – 48 с.

Лю Янші

кандидат педагогічних наук
Національний економічний університет,
школа іноземних мов,
Сичуанський університет мистецтв і наук

BUILDING A COMPETENCY STRUCTURE MODEL FOR TRANSLATION TEACHERS AND ITS PROMOTION STRATEGIES IN THE TECHNOLOGY-EMPOWERED ERA

Summary: The article deals with the building of a competence structure model for translation teachers and its promotion strategies in the technology-empowered era.

Анотація: У статті йдеться про побудову моделі компетентності для вчителів-перекладачів та її стратегії просування в епоху технологічних можливостей.

Аннотация: В статье рассматривается построение модели структуры компетенций учителей перевода и стратегии ее продвижения в эпоху высоких технологий.

Problem research. Translation teachers, as the key subject of the implementation of translation education, are confronted with new challenges. It is urgent to improve their teaching competence in line with the requirements of the times, so as to produce translation professionals to meet the needs of the society. In translation education, the improvement of teachers' competence is the core content of the building of translation teachers and the premise and foundation of preparing high-quality talented translators.

Analysis of recent researches and publications. Theoretical and practical aspects of teachers' competence has been analyzed in the works of both foreign and domestic scientists, among them are: Alves F. & J. Goncalves, Kelly D., Göpferich S., Hurtado-Albir A., Orozco M., Presas M., Rezvani R. & Z. Atae, Schaffner C., Qian Chunhua, Qin Meijuan & He Gaoda, Ma Huijuan, Wang Binhua, Yang Zhihong, Zhao Hulin and others.

The purpose of the article is to build a competence structure model for

translation teachers which involves four dimensions: belief, thinking, knowledge and skills, including the core competence level and the general competence level, and put forward the promotion strategies for translation teachers' competence based on the development model in the technology-empowered era.

The main material research. The development of translation technology has led to changes in translation activities in terms of work field, content, form, means, media and standards, showing the characteristics of informatization, process, collaboration, standardization and multi-modality [1]. Teachers' competence refers to the dynamic force or practical ability required by teachers to engage in teaching and education activities.

China attaches great importance to the building of teachers, and has issued a series of documents which emphasize improving teachers' professional quality and competence. The Teaching Guide for Undergraduate Translation Major

issued in 2020 puts forward specific requirements, aiming to strengthen the building of translation teachers and promote the inclusive building and sustainable development for translation majors. Under the technology-empowered background, the translation industry and education industry have experienced systematic changes. What is the conceptual connotation of translation teachers' competence? What are the new problems and needs in translation teaching? What elements are included in the competence structure of translation teachers? How to realize the comprehensive improvement of translation teachers' competence?

Translation teachers' competence is closely related to translation competence. The improvement of students' translation competence is the ultimate goal of translation teaching and the ultimate direction of translation teachers' competence. Translation teachers' competence can be regarded as a dynamic unity guided by the development of students' translation competence and composed of multiple interactive competence elements. It has four characteristics: heterogeneity, dynamism, practicality, comprehensiveness.

Returning to problem research, adhering to problem orientation and establishing problematic awareness are the way for the development of translation theory in the new era [6]. Systematically combing the new problems in technology-driven translation teaching practice and analyzing the new needs faced by translation teachers are of great significance to accurately grasp the competence structure of translation teachers. The new actual demand forces translation teachers to accept and use various educational technologies to carry out online teaching. At present, the new problems and demands in translation

teaching can be summarized as follows:

- 1) Teaching objectives need to be upgraded.
- 2) Teaching content needs to be expanded.
- 3) The effective utilization of digital teaching resources are the key issues in translation teaching.
- 4) Translation teaching methods need to change along with technological changes.
- 5) Learning evaluation needs the intervention of innovative technology.

Translation teachers should face up to the above systematic reform requirements of translation teaching, update the concept of translation teaching, fully understand the transformation of their identity and functions, improve and improve their competence structure, focus on the actual needs of the translation industry, and implement effective translation teaching activities.

– Evolution of translation teachers' competence structure

The competence of translation teachers is the key factor affecting the development of students' translation competence. The competence structure of professional teachers includes two aspects: professional competence and teaching competence. With this structure view, translation teachers should have the dual identity of translation experts and teaching experts [3]. Kelly pointed out that in addition to translation practice and teaching competence, a competent translation teacher also needs to have translation research competence [5]. Han Ziman believes translation teachers should have three qualities: professional knowledge, teaching competence and scientific research competence [10].

The industrialization and professionalization of translation promote the research on the competence of translation teachers, bring the relevant translation competence into the discussion. Li & Zhang proposed a knowledge structure model of translation

teachers' competence, including translation teaching knowledge, translation research knowledge and translation industry knowledge [7]. Zhang Rui'e and Chen Deyong pointed out through the survey that translation practice ability and the ability to connect with the translation industry are important indicators to measure the quality of translation teachers [11]. The practical ability in the competence model of translation teachers includes translation professional knowledge and translation service provision ability [4]. The *Teaching Guide* puts forward clear requirements for the quality of translation teachers from six aspects: basic qualifications and conditions, educational background, professional knowledge, basic foreign language skills and teaching ability, practical ability of interpretation and translation, and academic research ability, and highlights the importance of translation technology [9].

– Building translation teachers' competence structure model. Translation

teachers are not only translation practitioners and teaching organizers, but also translation researchers, technology users, information processors and lifelong learners. Based on the research results and the new requirements driven by technological innovation, the author attempts to build a current translation teachers' competence structure model. Translation teacher's competence is a dynamic and complex competence system composed of six elements: translation practice competence, translation teaching competence, research competence, technical competence, information competence and learning competence, involving four main dimensions: belief, thinking, knowledge and skills (see Figure 1).

The six elements of translation teachers' competence structure model can be divided into core competence level and general competence level. The core competence level refers to the exclusive competence that translation teachers should have,

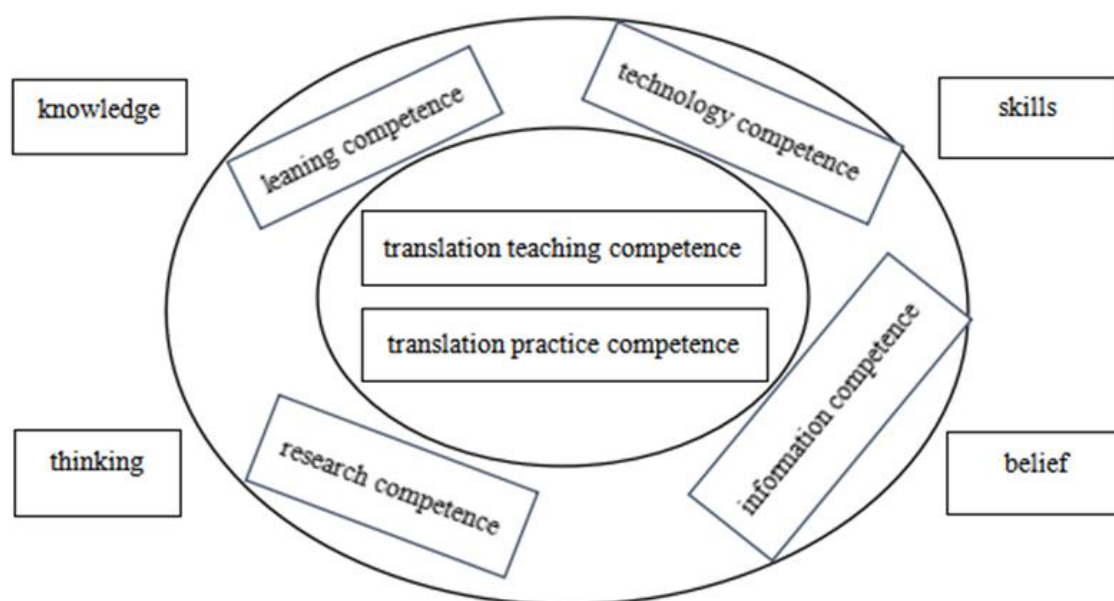


Figure 1. Translation teachers' competence structure model

including translation practice competence and translation teaching competence. It is the distinctive competence characteristic of translation teachers different from teachers in other disciplines. The general competence level includes research competence, technical competence, information competence and learning competence. It is the general competence that translation teachers need to have, reflecting the common characteristics of the competence in the teaching field. Each competence element involves four dimensions: belief, thinking, knowledge and skills.

The insufficient technical ability of translation teachers and the shortage of translation technology teachers have become an important problem restricting the current development of translation profession and the building of teachers as a team. Translation departments in universities must try to adopt the following strategies to improve translation teachers' competence from different approaches and establish a competence development model for teachers.

– Implementing professional training for translation teacher. Professional training of translation teachers may offer short-term courses in order to effectively promote their competence. The organizers of teacher training mainly include translation industry organizations, well-known translation enterprises, translation departments and research institutions. The training content design keeps pace with the times and is constantly updated. In recent years, focusing on the new development of translation technology and translation industry, it has opened new sections such as translation technology, translation project management, terminology management, post editing, localization and desktop typesetting. The increasing number of

online teacher training courses has opened up a new path of teacher training for translation majors.

– Advocating autonomous learning based on translation resources. With the development of big data, cloud computing and other technologies, it is possible to build large-scale digital translation resources. The main types include translation language resources, translation technology resources, translation learning resources and translation academic resources. Driven by technology, translation activities are essentially the inheritance, innovation, optimization and increment of translation language resources [8]. Translation teachers can make use of large-scale translation language resources to improve their translation practice competence and translation teaching competence. Large-scale and professional translation resources are mainly concentrated in language service enterprises, translation departments of universities can build customized translation resources to meet the needs of translation teaching and research through cooperation, so as to achieve mutual benefit and win-win results.

– Creating a community of practice for translation teachers. Translation teachers' community of practice is an organizational form for translation teachers to carry out practical reflection, learning exchange and knowledge sharing. It includes three dimensions: mutual engagement, joint enterprise and shared repertoire [2]. The interaction and communication between teachers will form a common understanding of problems, such as, how to adjust the translation teaching objectives driven by technology? What should be set up in the teaching? How to use technology to promote translation learning evaluation? Thus, translation

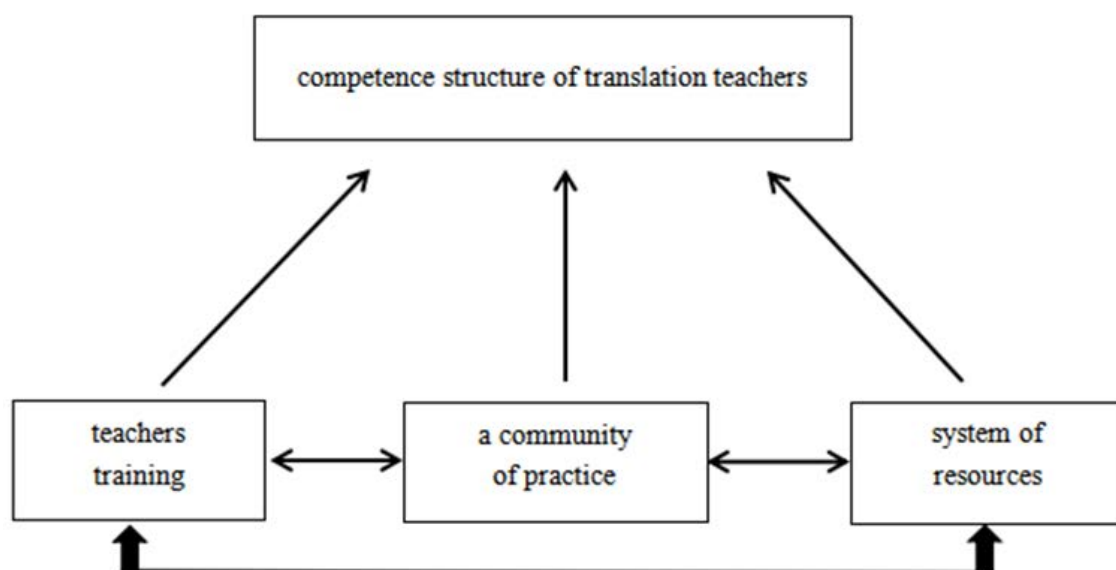


Figure 2. Model for translation teachers' competence development

teachers can form a unified discourse system, teaching methods, teaching cases, teaching norms and competence standards through negotiation.

The three strategies for improving the competence of translation teachers can form a three-dimensional integrated model for translation teachers' competence development in the new era (see Figure 2). Professional translation teacher training is organized and implemented by professional institutions to assist translation teachers' competence improvement through external teaching activities. The digital translation resource system provides resource support for translation teachers to improve their competence independently. The translation teacher's community of practice is based on practical problems and realizes the collaborative improvement of competence through interactive negotiation. Resource building can provide resource guarantee for teacher practice community. The interaction

of three strategies is conducive to the collaborative upgrading and improvement of translation teachers' competence structure, so as to promote the innovation of translation education and improve the training quality.

Conclusions. Teachers are the core force of the interdisciplinary building, and they shall actively seek change, face the problems and challenges to improve their own competence. The improvement of their competence is the primary task for the team building. This study attempts to build a competence structure model for translation teachers and a three-dimensional integrated model for the development of their competence. After analyzing the technology-empowered role in translation education, the author will further research on the training assessment of teachers' competence so as to promote the all-round development of translation students and educate more excellent language service citizens for national and social development.

Bibliography:

1. Ван Хуашу. Освітні інновації МТІ та локалізована освіта талантів на тлі ери професіоналізації. Журнал іноземних мов, – 2017. – № 5. – С. 111-112.
2. Венгер Е. Спільноти практики: навчання, сенс та ідентичність. Кембридж: кембриджська університетська преса, 1998. – 73 с.
3. Гонсалес Девіс М. Кілька голосів у класі перекладу: діяльність, завдання та проекти. Амстердам: Джон Бенджамінс, 2004. – 69 с.
4. ЕМТ // Профіль тренера перекладача ЕМТ: Компетенції тренера з перекладу. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docplayer.net/14445594-Competences-of-the-trainer-in-translation-yves-gambier-nike-k-pokorn-optimale-training-session-tallinn-19-20th-2013.html>.
5. Келлі Д. Посібник для тренерів -перекладачів. Манчестер: Сент -Джером, 2005. – 142 с.
6. Лан Хунджун. Дослідження проблемно-орієнтованої теорії перекладу. Шанхайський журнал перекладачів, – 2018. – № 3. – С. 1-6.
7. Лі Д і Чжан С. Структура знань та підготовка вчителів -перекладачів: дослідне дослідження докторських програм перекладацької науки в Гонконзі. Meta, – 2011. – №3. – С. 693-712.
8. Лі Руйлін. Епістемологічне дослідження остаточної інтерпретації перекладу. Східний журнал перекладу, – 2015. – №3. – С. 9-11.
9. Сяо Вейцин, Фен Цинхуа. Читання «Навчального посібника для бакалаврського майстра перекладу». Світ іноземної мови, – 2019. – № 5. – С. 8-13.
10. Хан Зіман. Професіоналізація вчителів та перекладачів: пара суперечностей у формуванні викладацького складу для студентів перекладів бакалаврату. Світ іноземної мови, – 2018. – № 2. – С. 34-39.
11. Чжан Руе, Чень Дейонг. Аналіз змін у базовому статусі китайських перекладачів. Дослідження іноземної мови, – 2012. – № 2. – С. 67-71.

Мельничук Н. В.
*студентка II курсу магістратури
факультету соціальної педагогіки та психології
Запорізького національного університету*

ІМІДЖ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація: У статті розглянуто питання, що пов'язане із теоретичним обґрунтуванням процесу формування іміджу вчителя початкової школи як психолого-педагогічної проблеми.

Аннотация: В статье рассмотрены вопросы теоретического обоснования формирования имиджа учителя начальной школы как психолого-педагогической проблемы.

Summary: The article deals with the issues of theoretical substantiation of the formation of the image of an elementary school teacher as a psychological and pedagogical problem.

Актуальність дослідження обумовлена процесом реформування початкової освіти й сучасними вимогами, які освіта ХХІ століття висуває перед педагогами. Особливої уваги в цих умовах заслуговує формування іміджу майбутнього вчителя початкової школи, оскільки саме він є своєрідним еталоном, взірцем для молоді, тому вчителю потрібно бути не тільки фахівцем високого рівня, а й вишуканою, вихованою людиною, тобто дотримуватись певного іміджу. Формування іміджу відбувається завдяки активній, усвідомленій і цілеспрямованій діяльності суб'єкта іміджу, спрямованій на самопізнання, самовираження й самовдосконалення в індивідному, особистісному й професійно-діяльнісному аспектах. Найбільше це стосується вчителів початкових класів, адже молодші школярі часто екстраполюють своє ставлення до вчителя, його іміджу, поведінки, манер, на всю школу, або й систему навчання загалом. Вчитель початкової освіти завжди в центрі уваги своїх вихованців, батьків, громадськості, де висуваються підвищені вимоги до

особистості, її морального стану. У зв'язку з цим особлива увага приділяється формуванню професійного іміджу педагога. Без сумніву імідж учителя початкових класів впливає на процес становлення особистості молодшого школяра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «імідж» висвітлено в роботах Р. Арнхейма, П. Берда, В. Орешкіна, В. Франкла, Е. Фромма, В. Черепанової, В. Шепеля, Г. Почепцова та ін.

Теоретичні та практичні аспекти дослідження іміджу, механізми формування іміджу органів влади, основні фактори впливу на формування іміджу державної установи розкрито у роботах Ю. Падафет, О. Скориніної Т. Хомуленко. Імідж, як професійна якість сучасного вчителя, розглядається в роботах О. Абдулліної, О. Газмана, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, Н. Щуркова. Окремі аспекти проблеми формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя початкових класів деякою мірою висвітлено науковцями, які досліджували: психологію

індивідуальності (Б. Ананьєв, В. Мерлін, Є. Рогов та ін.); особливості становлення «Я-концепції» особистості (Р. Бернс, А. Маслоу, К. Роджерс); концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології (П. Берд, Л. Браун, Ф. Джефкінс та ін.); сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації (І. Альохіна, В. Бебік, М. Вудкок та ін.); формування педагогічного іміджу та «професійного образу Я» майбутнього педагога (І. Володарська, Н. Гузій, А. Морозов та ін.); закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх менеджерів освіти (І. Зязюн, Г. Закорченна, В. Сухомлинський та ін.); І. Розмолодчикова розглядає формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування процесу формування іміджу вчителя початкової школи як психолого-педагогічної проблеми.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Слово "імідж" походить від англійського "image", що дослівно перекладається як "образ", "відображення", "подоба", "ікона", "лице". Імідж – загальний механізм особистості, орієнтований на діяльність, являє собою фундаментальну морфему психологічної активності. Він містить цілеспрямований образ, покликаний здійснити певний психолого-педагогічний вплив на людину.

Більшість довідникових видань розкривають зміст поняття «імідж», трактуючи його як цілеспрямований образ, набір визначених якостей, що асоціюються у людей з певною індивідуальністю, або уявним образом чогось

раніше невідомого, конкретного чи абстрактного. Найчастіше поняття «імідж» розшифровується як закріплений у масовій свідомості образ, що має характер емоційно забарвленого стереотипу кого-небудь або чого-небудь. Наприкінці ХХ ст. дане поняття стало предметом суспільної уваги і наукового аналізу. Праця В. Шепель «Іміджологія та секрети особистої привабливості» [1] поклала початок процесу глибокого вивчення поняття і сутності іміджу, а також дала поштовх для розвитку нової галузі наукового дослідження – іміджології, а у сфері професійної підготовки фахівців – започаткуванню нової спеціальності – іміджмейкера.

Якщо говорити про педагогічний імідж, то такий образ створюється відповідно до уявлень педагога про ідеальну манеру професійної діяльності, спілкування, зовнішнього вигляду і активно впливає на формування професійно-педагогічної культури [Матвеева]. Він вимагає від педагога підбору індивідуального власного стилю роботи та оволодіння спеціальними технологіями самопрезентації. У створеному іміджі висвітлюються найбільш яскраві риси особистості вчителя, його внутрішній світ.

Вдалиий імідж – це здатність нав'язати оточуючим, що носій даного іміджу є втіленням у собі тих ідеальних якостей, які вони хотіли б мати, якби були на місці цієї людини. Поняття іміджу окреслює не лише природні властивості особистості, але й соціально напрацьовані: воно пов'язане як з зовнішнім виглядом, так і з внутрішнім змістом людини, її психологічним типом, риси якого відповідають запитам часу і суспільства. Надбання вчителем позитивного професійного іміджу не є самоціллю, але

володіння ним складає суттєву особистісну і професійну характеристику людини, має глибокий практичний зміст. Стрижневим у формуванні іміджу є можливість передати через певні імідж-сигнали інформацію про себе, свої істинні, глибинні (особистісні і професійні) погляди, ідеали, плани, діяльність.

В педагогіці поняття іміджу визначається як поєднання зовнішніх та внутрішніх складових особистості. Ці характеристики зумовили появу таких типів іміджу: само імідж – сприймання особистістю себе; імідж, який сприймається іншими; бажаний імідж. Останній поділяється на особистісний або індивідуальний та професійний, що буває позитивним і негативним. Зазначена типологія віддзеркалює погляд на імідж із різних позицій: свого «я», сприйняття іншими, бажань та реалій.

Н. В. Гузій пропонує розглядати поняття «педагогічного іміджу» як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності. Суспільство висуває вимоги до професійного іміджу педагога, впливає на його зміст. Але із покоління в покоління незмінними залишаються такі якості ідеального педагога, як любов до дітей, учнів, студентів; високий професіоналізм, доброзичливість, щирість, вміння спілкуватися [2].

«Педагогічний словник» дає визначення іміджу вчителя як «емоційно забарвленій стереотип сприйняття образу вчителя у свідомості вихованців, колег, соціального оточення, у масовій свідомості. При формуванні іміджу вчителя реальні якості тісно переплітаються з тими, які приписують йому оточуючими».

І. Розмолочикова дійшла висновку, що «професійний імідж учителя початкових класів – це складна системна проблема цілісного розвитку особистості майбутнього фахівця, яка може бути вирішена шляхом створення спеціальних умов (виокремлення психологічно-доцільного та педагогічно-виправданого компонентів навчального заняття) у процесі вивчення фахових дисциплін» [3, с. 13]. Дослідниця пише, що «професійний імідж майбутнього вчителя – це компонент культури педагогічної діяльності, система особистісних і професійних якостей (толерантність, тактовність, рефлексивність та ін.), психологічних характеристик (позицій, ролей), комунікативних засобів (способів та видів спілкування), до яких цілеспрямовано звертається вчитель з метою досягнення оптимальних результатів педагогічної діяльності» [3, с. 12].

Будучи чинником суб'єкта для соціальної групи, імідж у певному сенсі є в той же час і способом сприйняття певного суб'єкта даною групою, тому що побудова іміджу відбувається у відповідності до усвідомлених або неусвідомлених уявлень суб'єкта про характеристики групи, для якої будується імідж. Імідж не можна розглядати лише як феномен психічного життя індивіда, але в той же час помилковим є опис його як прояву виключно зовнішніх по відношенню до індивіда факторів. Він є результатом внутрішньої психологічної діяльності, узгодження її власних імпульсів з індивідуальним і груповим досвідом.

Імідж не є просто бажання подобатися як базовий мотив, що відзначає духовне життя й духовність. Він виражає, причому в неявному, «шифрованому» вигляді досвід входження людей у систему соціальних відносин. Імідж

виникає у психіці як природне (але не безальтернативне) прагнення людини так організувати свою душу, щоб частіше добиватися соціального успіху, і вже в будь-якому разі посісти суб'єктивно прийнятний внутрішньо груповий статус.

З урахуванням усього сказаного, можна запропонувати наступне соціально-психологічне визначення іміджу вчителя: імідж – це символічний образ суб'єкта, створений у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога з учасниками цілісного педагогічного процесу [3].

Дослідження поняття педагогічного іміджу і його сутності займається педагогічна іміджологія. За словами В.М. Шепеля [1], іміджологія – це галузь наукового знання, що допомагає оволодіти реальними механізмами ефективного впливу зовнішнього вигляду людей один на одного. Іміджологія виступає як система, що поєднує теоретичні та практичні питання, зорієнтовані на побудову іміджу педагога. В межах педагогічної іміджології імідж вчителя розглядається як фактор успішності в професійній діяльності та як інструмент створення міжособистісних зв'язків та соціальних відносин.

Мета педагогічної іміджології полягає в тому, щоб науково обґрунтованим дослідницьким шляхом побудувати програму впровадження і реалізації іміджевих атрибутів педагога, а також сформулювати образ сучасного навчального закладу. Образ педагога повинен формуватися з урахуванням специфіки його діяльності й потреб вихованців, при цьому необхідно пам'ятати, що кожен педагог – це жива реклама освітньої установи, бо через його образ в оточуючих складається враження про стан освіти взагалі.

Вивчення бібліографічних джерел засвідчило складність з'ясування функ-

цій професійного іміджу вчителя початкової школи, це пов'язане з їхньою численністю, абстрактністю, різним ступенем узагальнення, взаємопроникненням, інтеграцією до більш узагальнених функцій іміджу,

Так, наприклад, В. Шепель [1] у своїх дослідженнях розглядає ціннісні та технологічні функції іміджу. Ціннісні функції, в свою чергу, включають в себе психотерапевтичну, особистісно-підвищувальну та функцію комфортизації особистісних стосунків. Серед технологічних функцій виділяють функцію міжособистісної адаптації, організації уваги, подолання вікових бар'єрів, висвітлення кращих і затінення негативних особистісних характеристик. Тепер розглянемо вищезазначені функції більш детально.

Технологічні функції вчителя початкової школи є не менш важливими в процесі його професійної діяльності. Так, наприклад, функція міжособистісної адаптації базується на вмінні швидко асимілюватися в конкретному соціальному середовищі, викликаючи інтерес і зацікавленість власною особистістю з боку оточуючих, а також пробудження доброзичливого ставлення до себе, бажання і готовність співпрацювати на демократичних засадах.

Щодо функції висвітлення найкращих особистісно-ділових якостей, то згідно з нею імідж надає можливість візуально уявити найбільш привабливі риси людини, дозволяючи оточуючим пізнавати лише ті характеристики, що викликають симпатію або прихильність. Тобто вчитель завдяки сформованому особистісному іміджу здатен презентувати себе в суспільстві і колективі учнів та вчителів з найкращого боку. Затінення негативних особистісних характеристик виступає паралельно з вищезазначеною функцією і є як одна з провідних для професійно-педагогіч-

ного іміджу. Дана функція допомагає відвернути увагу від недоліків зовнішності завдяки використанню дизайну одягу, макіяжу, аксесуарів, зачіски, манери поведінки тощо. Вона дозволяє вчителю приховати негативні сторони власної особистості для того щоб налагодити позитивні взаємовідносини в колективі і викликати до себе якнайкраще ставлення.

Функція організації уваги пов'язана з таким психологічним механізмом: привабливий імідж притягує людей, відповідаючи їхнім стереотипам та прагненням, і, як наслідок, сприяє створенню прихильності з боку оточуючих та позитивному ставленню до власних ідей. Усвідомлення надзвичайної важливості цього механізму сприятиме більшій успішності професійної діяльності вчителя.

У роботі А. Кононенко визначено такі функції іміджу: функція психологічного захисту, яка передбачає наявність емпатії, вміння позитивно впливати на вихованців. Використання іміджу дає можливість приховати недоліки, позбутися екзистенціальної тривожності, оптимізувати свою поведінку з метою максимального впливу на інших; функція соціального тренінгу дозволяє гнучко поводитися у різноманітних ситуаціях соціального спілкування згідно з обраним стереотипом. Імідж дозволяє корегувати свою поведінку та адаптувати її до соціальних комунікацій, що пов'язано з неминучістю та бажаністю виконання ролей

у конкретних соціальних групах; функція соціально-символьного впізнання (ідентифікації) яка базується на положенні щодо соціального впізнання. Імідж завжди містить символіку готовності людини не тільки до комунікації, але й до обміну соціальними та духовно-моральними цінностями. Інакше кажучи, імідж немовби сигналізує: «Я свій». Відсутність позначок такого впізнання викликає в інших реакцію відторгнення. Таким чином ця функція забезпечує колегам зручність у спілкуванні, а для інших членів суспільства є стимулом для обміну та отримання інформації, що стосується питань навчання і виховання. Ілюзорно-компенсаторна функція сприяє відтворенню збалансованості різних психологічних систем та блоків [4].

Висновки. Підсумовуючи все вищезазначене, необхідно підкреслити, що імідж педагога складається насамперед з професіоналізму (педагогічне мислення й імпровізація та педагогічне спілкування). Правильно сформований позитивний імідж працює на вчителя, полегшує його професійну діяльність, урізноманітнює й насичує життя, робить його особистість неповторною.

Отже, професійний імідж вчителя початкової школи – складне психолого-педагогічне явище, а тому вимагає докладних досліджень як особистісний феномен і як явище створення колективного образу.

Література:

1. Шепель В.М. Имиджелогия. Как нравиться людям. Москва: Народное образование, 2002. 635 с.
2. Гузій Н.В. Педагогічний імідж і професійна культура. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. Київ: УДПУ, 1997. С. 28-31
3. Размолодчикова І. В. Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. . канд. пед. наук: 13.00.04 Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2011. 20 с.
4. Кононенко А. О. Самопрезентация и имидж как коммуникативные аспекты поведения. Науковий вісник Південно-українського національного університету, 2012. Вип. № 3-4. С. 152-157.

Пазяк А. Р.

*викладач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики
Національного університету харчових технологій*

ВИКОРИСТАННЯ РІДНОЇ МОВИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація: У статті розглянуто проблеми вживання рідної мови на заняттях з іноземної мови, проаналізовано співвідношення вживання рідної мови і іноземної під час занять з використанням різних методів навчання, описані основні види діяльності, пов'язані з використанням рідної мови.

Аннотация: В статье рассматриваются проблемы использования родного языка на занятиях по иностранному языку, проанализировано соотношение использования родного языка и иностранного во время занятий с использованием разных методов обучения, описаны основные виды деятельности, связанные с использованием родного языка.

Summary: In the article the problems of using L1 in the lessons of foreign language are considered, the ratio between the usage of L1 and foreign language during the lessons with the use of different methods of learning is analyzed, main types of activities, connected with the usage of L1 are described.

Постановка проблеми. Ставлення до використання рідної мови на заняттях з іноземної мови змінювалось з часом. Різні методи викладання передбачали різні підходи до цієї проблеми. Вже в 16-18 століттях серед провідних викладачів почалась суперечка про вживання перекладних методик. «Among the most fashionable and influential educators of the time were the Valencian scholar Juan Luis Vives (1493-1540) and the English scholar, Roger Asham (1515-1568). Vives and Asham both recommended extensive use of reverse (or “back”) translation, an activity that involves translating a text from one language to another and then back again. Not everyone agreed with them. The Fleming Nicholas Cleynaerts (1495-1542) claimed that he taught his students in what could be described as a 16th-century precursor of the Direct Method: he used only Latin to teach Latin and claimed good results for this method».[1] «Серед най-

більш популярних і впливових освітян того часу були валенсійський викладач Хуан Луїс Вів (1493-1540) та англійський викладач, Роджер Ешем (1515-1568). Вів та Ешем обидва рекомендували використання зворотнього (або «перекладного») перекладу, діяльність, яка включає переклад тексту з однієї мови на іншу і потім навпаки. Не всі погоджувались з цим. Фламандець Ніколас Клейнаертс стверджував, що він навчав своїх учнів методом, що може бути названий попередником прямого методу в 16 столітті: він використовував тільки латину для навчання латині і наголошував на хороших результатах цього методу». Протягом наступних століть перекладні методи навчання домінували в викладанні, хоча траплялись і спеціалісти, які запекло їх критикували. Одним з найвизначніших з них був Максимільян Берліц – засновник і популяризатор так званого «методу занурення». «Criticism

of translation as a learning/teaching tool goes back at least to Maximilian Delphinus Berlitz at the beginning of the twentieth century. Berlitz had two fundamental principles: (1) "direct association of thought with the foreign speech and sound" and (2) "constant and exclusive use of the foreign language"[1]. «Критика перекладу як інструменту навчання/викладання починається як мінімум з Максимиліана Дельфінуса Берліца на початку двадцятого століття. В Берліца було два фундаментальних принципи: (1) «пряма асоціація думки з іноземною мовою і звучанням» і (2) «постійне і ексклюзивне вживання іноземної мови». Ідеї Берліца отримали широку підтримку серед багатьох вчених у світі. Метод занурення був домінуючим у першій половині 20 століття, хоча цілий ряд відомих вчених полемізували з його положеннями. «Such respected names as Vygotsky, Halliday and Widdowson were already on record as advocates of own-language use in learning another language»[1]. «Такі поважні імена як Виготський, Холідей та Віддовсон вже відзначились як захисники вживання власної мови в вивченні іншої мови».

Таким чином, ні в 20, ні на початку 21 століття не було вироблено єдиного підходу до використання рідної мови в вивченні іноземної. Останнім часом, в зв'язку із все ширшим вживанням комунікативних методів, це питання знову набуває актуальності. Дослідження цього питання може мати велике практичне значення. Це дозволить значно оптимізувати навчальний процес, покращити організацію занять, пристосувати зміст занять до потреб сучасних студентів, наповнити заняття змістовними видами діяльності, спрямованими на формування та розвиток тих навичок та

умінь, яких вимагає підготовка сучасного спеціаліста. Осмислене використання рідної мови на заняттях з іноземної дозволяє сформуванню навички перекладу та реферування, які є вкрай необхідними в сучасному професійному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед британських досліджень даної проблеми виділяється робота Д.Аткінсона «Teach monolingual classes». В роботі ґрунтовно досліджується доцільність використання рідної мови при вивченні англійської мови, розглядається роль рідної мови в презентації нового матеріалу, приділено увагу організації парної і групової роботи. Більш сучасне дослідження даної проблеми належить досліднику Ф.Керпу. В своїй книзі «Translation and Own-language Activities» (2014) автор глибоко аналізує проблему використання рідної мови в історичному розрізі. В виданні проаналізовано переваги і недоліки використання перекладних методик і запропоновано техніки та прийоми використання рідної мови на заняттях з іноземної мови. Запропоновано практичні методи та прийоми роботи з онлайн-словниками.

Серед українських дослідників даною проблематикою цікавиться перш за все Леган В.П. В статті «До проблеми методів викладання іноземної мови» подано ґрунтовний аналіз сучасних методів викладання англійської мови і розглянуто питання вживання рідної мови при використанні різних методів. Крім того, до цієї проблеми дотичні дослідження Сторчака М.О. (аналіз вживання граматико-перекладного методу в вищих навчальних закладах), Приходько Д., Вдовіна В.В. Також цій проблемі приділяли увагу Л.М.Динікова, О.П. Ковальчук.

Метою даної статті є дослідити доцільність використання рідної мови при вивченні іноземних мов, проаналізувати співвідношення використання рідної мови до іноземної під час занять з використанням різних методів і підходів до навчання. Також в статті розглянуто основні техніки і прийоми роботи на заняттях, в яких використовується рідна мова.

Виклад основного матеріалу. Перший і найпростіший метод вивчення іноземних мов мав назву «метод гувернантки», який пізніше отримав назву «прямий метод». В заможних сім'ях навчання іноземних мов здійснювалося гувернантками, які зазвичай не знали мови своїх вихованців. Тому заняття зводилося до повсякденного спілкування іноземною мовою. Переклад і вивчення граматики з занять виключалось, а студенти повинні були просто копіювати форми мови, які чули від гувернантів. Пізніше прямі методи навчання були підкріплені дослідженнями психологів та педагогів і почали використовуватись в навчальних закладах. «Засновник експериментальної психології В. Вундт у своїх працях, присвячених проблемам мови, залишаючись на позиціях асоціонізму, показав, що мовлення являє собою діяльність, в якій основну роль відіграють акустичні та моторні відчуття. У процесі мовлення речення виникає в свідомості людини як цілісний витвір»[2]. Американський психолог Е. Торндайк розробив так звану теорію «спроб і помилок», яка наголошує на цінності практичних завдань і експериментів з мовою на противагу детальному вивченню граматики і лексики. «Основні положення прямих методів можна сформулювати таким чином: в основі навчання іноземних мов лежать

ті ж процеси, що й при оволодінні рідною мовою: головну роль в мовленнєвій діяльності відіграють пам'ять і відчуття, а не мислення»[2]. Таким чином, зрозуміло, що рідна мова прихильниками цих методів зовсім не використовувалась, і це мало як свої недоліки, так і переваги. З одного боку, це дозволяло вивчати живу розмовну мову з упором саме на усне мовлення. З іншого боку, при використанні прямих методів не відбувається розгляд і вивчення граматичних явищ (граматика засвоюється лише в індуктивний спосіб), мало уваги приділяється розвитку письмового мовлення.

Перекладні методи (зокрема, так званий граматико-перекладний) передбачає читання та переклад текстів з іноземної мови на рідну як основу навчання, з доповненням у вигляді граматичних вправ. Навчання мовлення відбувається на основі аналогії з текстами. «Таким чином, граматико-перекладний метод забезпечує глибокі знання граматики, так як вивчення кожного граматичного правила закріплюється на великій кількості різноманітних вправ, вмінні з легкістю читати і перекладати тексти у будь-якій сфері діяльності, а також створювати свої власні речення. Вивченню лексики граматико-перекладний метод приділяє мало уваги. Слова та словосполучення заучуються напам'ять лише в межах граматичного матеріалу, крім того, не практикується графічна форма та звукова вимова слова. Такий підхід не дозволяє в подальшому розмовляти на іноземній мові і володіти бездоганною вимовою»[3]. Отже, серед переваг перекладних методів слід зазначити різноманітність форм роботи з текстом (аналіз, переклад, знайдення в тексті відповідних лексичних і граматичних форм, а також проведення чітких паралелей з рідною мовою.

Щодо недоліків, то ці методи не приділяють належної уваги розвитку усного мовлення. Мова вивчається як окремий феномен, а не засіб для спілкування. Не дивлячись на ряд недоліків, цей метод і досі широко використовується в вищій школі, особливо на технічних спеціальностях. Щодо вживання рідної мови, то при використанні перекладних методів її вживання значно ширше, ніж при прямих методах навчання. Пояснення правил відбувається саме рідною мовою, так само подача інструкцій. Крім того, широко вживається переклад з іноземної мови на рідну і навпаки.

Аудіо-лінгвальний метод передбачає використання невеликих за об'ємом діалогів, в яких вжиті необхідні для вивчення граматичні структури та лексичні одиниці. Вивчення цих структур є основною метою заняття. Заняття будується таким чином, щоб в кінці заняття обраний діалог був вивчений напам'ять. «Матеріал відбирається на основі зіставлення мови, що вивчається, та рідної мови і встановлення типології труднощів, однак у процесі навчання зіставлення не проводиться. Розрізняють рецептивні та продуктивні види мовлення і відповідно до цього відбувається науково обґрунтований відбір матеріалу»[4]. Як видно з вищесказаного, цей метод відрізняється від прямого методу тим, що прямий переклад з однієї мови на іншу не вживається і рідна мова вживається на заняттях лише для пояснення значення деяких слів.

Комунікативний підхід, що є одним з найбільш популярних методів в наш час, базується на моделюванні ситуацій, які нагадують реальні життєві ситуації. Суть методу полягає в розвитку навичок мовлення, необхідних для вирішення конкретних завдань з реального

життя. «Враховуючи те, що основна функція мови є комунікативна, комунікативний підхід до вивчення іноземної мови можна без перебільшення назвати основним, найважливішим. При цьому навчання повинно бути спрямоване не на вивчення граматики чи лексики іноземної мови, а на вивчення комунікативної компетенції, тобто уміння правильно використовувати мову у відповідних реальних комунікативних ситуаціях»[5]. Це «навчання комунікації в процесі самої комунікації»[2]. В навчанні використовується багато матеріалів, які служать опорою – тексти, малюнки, схеми. Широко використовуються мовні ігри. Використання рідної мови при використанні комунікативного підходу значно обмежене, переклад відсутній.

В цілому, завданням сучасного навчання є якнайповніше оволодіння мовою. Від студентів ВНЗ вимагається вміння вести усну і письмову комунікацію як в повсякденних ситуаціях, так і в офіційних. Постає потреба в формуванні навичок використання лексики досить широкого об'єму (повсякденної, ділової, професійної). Письмове спілкування вимагає вміння створювати тексти різної форми і спрямованості, як формального, так і неформального характеру (електронний лист, звіт, персональна характеристика, резюме і т. ін.). Нарешті, досить часто в реальному професійному житті існує потреба у вмінні робити якісний переклад. З огляду на це, використання рідної мови на заняттях з іноземної мови може бути надзвичайно корисним. Існує велика кількість ситуацій, в яких використання рідної мови приносить певний результат і дає можливість значно підвищити ефективність навчання. Викладачі-практики виробили значну кількість технік і прийомів, в яких використовується

рідна мова, і які дозволяють покращити якість знань і полегшити формування умінь і навичок у студентів.

В яких же ситуаціях і для яких потреб доцільно використовувати рідну мову? Найбільш типовими під час занять є наступні ситуації: 1. Щоб допомогти студентам краще зрозуміти завдання; 2. Щоб передати значення найбільш складних для перекладу слів; 3. Для засвоєння і вивчення словосполучень, функціональних фраз, ідіом, сталих виразів (може бути корисним співставлення з перекладом на рідну мову); 4. Порівняння і знайдення співпадінь в граматиці.

Існує ряд загальноприйнятих прийомів використання рідної мови на заняттях з іноземної мови:

1. *Sandwiching*. Переклад слова чи фрази здійснюється під час того, як викладач говорить іноземною мовою, і зразу після цього знов вживається перекладене іноземне слово або фраза. Наприклад: «He was extremely greedy – жадібний – greedy».

2. *Faulty instruction*/Неправильна інструкція. Подається інструкція іноземною мовою. Якщо студенти її не розуміють, перед тим як подати її рідною мовою, викладач попереджає їх, що в інструкції буде один неправильний пункт, і їх завдання знайти помилку. Це спонукає студентів уважніше слухати інструкцію.

3. *Delayed reverse translation*/ Відкладений зворотній переклад. Студенти перекладають текст з іноземної мови на рідну. На наступному занятті вони перекладають його знов на іноземну і порівнюють переклад з оригіналом. Текст може бути взятий з підручника або можна використати автентичний текст.

4. *Chinese whispers*. Діяльність, в якій студенти переказують один одному речення, кожного разу перекладаючи його з рідної мови на іноземну або навпаки. Може бути використане речення з тексту, який студенти прочитали перед тим, або будь-яке інше, в якому міститься важлива лексична одиниця або граматична структура.

5. *English collocations and idioms*/ Англійські словосполучення та ідіоми. Студенти вивчають ідіоми та словосполучення, потім перекладають їх слово в слово. Обираються складні для перекладу словосполучення (*heavy rain, a great deal of money, і т.ін.*) і готуються короткі речення, які пояснюють їх зміст. Після перекладу студенти перевіряють, чи збігається значення ідіом з їх значенням в рідній мові.

Висновки. В підсумку можна зазначити, що питання вживання рідної мови на заняттях з іноземної мови і досі залишається дискусійним. Воно має як переваги, так і недоліки, об'єм вживання рідної мови залежить від мети заняття та методів, які використані під час заняття, але цілком відійти від вживання рідної мови не виявляється доцільним. Вживання рідної мови дозволяє урізноманітнити заняття, скоротити час, що витрачається на пояснення важких для розуміння лексичних одиниць та граматичних форм, виробити в студентів логічні зв'язки між граматичними структурами іноземної мови і рідної, покращити навички перекладу, підвищити рівень розуміння деяких граматичних явищ (фразеологічні дієслова, залежні применники і т.ін.), а також розвинути навички письма. В той же час дуже важливим залишається питання співвідношення іноземної та рідної мови під час занять. «It's so easy to start by using the

L1 “now and again”, because it’s easier or more convenient. But any teacher should be careful, because “now and again” can quickly become a routine where, before you know it, the L1 becomes the main language of the classroom. This must be avoided at all costs, because if English is not the main language used in the classroom, the learners are not going to learn very much English».[6] «Так легко почати вживати

рідну мову «час від часу», бо це легше або більш зручно. Але кожен викладач має бути обережний, бо «час від часу» може швидко стати постійним причому, перш ніж ви це зрозумієте, рідна мова стане головною мовою в аудиторії. Цього треба уникати за будь-яку ціну, тому що якщо англійська не є основною мовою в аудиторії, студенти не засвоять багато англійської».

Література:

1. Philip Kerr. Translation and Own-language Activities.[Текст] – Cambridge University Press, 2014. – 165 p.
2. Леган В. П. До проблеми методів викладання іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6302/1/%D0%94%D0%9E%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%86%D0%92%20%D0%92%D0%98%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%86%D0%9D%D0%9E%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%98.pdf> [Дата звернення: 15.10.2021]
3. Сторчак М. О. Методика навчання іноземній мові у вищій школі за граматико-перекладним методом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2015/n54/29.pdf> [Дата звернення: 15.10.2021]
4. Приходько Д. Аудіо-лінгвальний метод навчання іноземних мов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kamts1.kpi.ua/ru/node/733>[Дата звернення: 15.10.2021]
5. Вдовін В. В. Комунікативний підхід як оптимальний засіб вивчення іноземної мови у ВНЗ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/07_36.pdf [Дата звернення: 15.10.2021]
6. David Atkinson. Teaching monolingual classes. [Текст] – Longman Group United Kingdom, 1993.-112 p.

Швецова Т. О.

практичний психолог та соціальний педагог

КЗ «Рубанівський опорний заклад загальної середньої освіти I-III ступенів»

Рубанівської сільської ради Херсонської області

АРТ-ТЕРАПІЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: У статті розглянуто актуальність проблеми застосування арт-терапевтичних методик в умовах інклюзивного середовища. Розглядаються ефективні методи арт-терапії в роботі з дітьми з особливими потребами, вивчено особливості різних методик. Визначено, що ефективність використання арт-терапії повністю залежить від урахування нозології дитини, кваліфікованого спеціаліста, який знайде індивідуальний підхід до дитини.

Аннотация: В статье рассмотрены актуальность проблемы применения арт-терапевтических методик в условиях инклюзивной среды. Рассматриваются методы арт-терапии в работе с детьми с особыми потребностями, изучены особенности различных методик. Доказано, что эффективность использования арт-терапии полностью зависит от учета нозологии ребенка, квалифицированного специалиста, который найдет индивидуальный подход к ребенку.

Summary: Relevance of the problem of application of art-therapeutic techniques within inclusive educational environment is considered in the article. Effective methods of art therapy which are using in the work with children with special needs are considered, features of various techniques are studied. It is determined that the effectiveness of the use of art therapy entirely depends on the nosology of a child, a qualified specialist who finds an individual approach to a child.

Постановка проблеми. ХХІ століття – період інновацій та змін в освіті. Актуальності набирає інклюзивна освіта, яка забезпечує рівний доступ до якісного навчання всіх здобувачів освіти. Враховуючи Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» № 6437, сучасна система освіти має забезпечити дітей з особливими освітніми потребами психолого-педагогічною та корекційно-розвивальною допомогою, створивши для них інклюзивні та спеціальні групи в закладах загальної середньої освіти.

Упровадження й реалізація інклюзивної освіти – це не лише методи, а й створення комплексу психологічних,

соціальних, педагогічних заходів для адаптації дитини в групі, а далі в суспільстві та гармонійного психічного розвитку. Психолог закладу загальної середньої освіти повинен створити ефективну систему психокорекції для допомоги здобувачам освіти та дитині передусім [1, с.28].

Аналіз останніх досліджень. Дослідивши наукові джерела з практичної психології та корекційної педагогіки можна стверджувати, що на даний час є широкий вибір корекційних методик. Адже, багато дослідників, вивчаючи ефективні засоби корекції різноманітних порушень, усе більше надають перевагу використанню арт-терапевтичним технікам у процесі корекційно– розвивальних занять.

Одним із напрямків для кращого процесу реабілітації, соціалізації й адаптації особливих дітей – арт-терапія. Вона є реабілітаційним і терапевтичним засобом, що включає в себе різні види діяльності, які мають корекційний вплив на особистість.

Становлення, розвиток та застосування арт-терапевтичних методів вивчалися науковцями у різних аспектах – психологічному, педагогічному, корекційному.

Над питанням ефективності ролі мистецтва, як дієвого засобу в психокорекції в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, працювали такі вчені: Т. Головіна, М. Шеремет, Ж. Демор, М. Федоренко, О. Декролі, В. Кащенко, А. Колупаєва, Л. Аксьонова, Л. Руденко, О. Боровик, Л. Виготський, І. Нагорна, Т. Скрипник, О. Гаврілушкіна, А. Граборов, Е. Сеген, О. Чеботарьова, та ін. [2, с. 208].

Метою даної статті є дослідити застосування різних методик арт-терапії в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. У ХХ столітті виникла терапія за допомогою мистецтва, як окрема галузь. Пізніше з'явився термін «арт-терапія».

Арт-терапія – це вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. Термін з'явився ще в 40-ві рр. ХХ століття. Першим хто почав його використовувати був Адріан Хілл. Він звернув увагу на той факт, що заняття творчістю допомагають швидше та легше «одужати» [5, с. 97].

У практиці психокорекції арт-терапія включає в себе сукупність методик, різних видів мистецтва, що мають позитивний вплив на психоемоційний стан людини.

Мета арт-терапії – вплив на суб'єкта через мистецтво. Під час занять дитина не набуває певних навичок, а має можливість виявити творчі здібності, розкрити себе через мистецтво. Передати свій емоційний стан методами арт-терапії.

Зауважимо, що є такі основні функції арт-терапії – компенсаторна, розвиваюча, навчальна.

Компенсаторна функція – це переміщення з некомфортної зони у комфортну, де є можливість досягнути успіху.

Розвиваюча функція – поліпшення навичок та їх часте використання призводить до розширення зони контролю особистості та взаємозв'язку з суспільством.

Навчальна функція – полягає в застосуванні набутих навичок, що зумовлює перехід від уміння до засвоєння [1, с. 19].

Застосування арт-терапії важливе в корекційній роботі з дітьми, у яких порушення розвитку психоемоційної сфери. У них спостерігають підвищений рівень тривожності, відчують самотність, перебувають у стресі, часто переслідують страхи та фобії.

Серед порушення у дітей комунікативно-рефлекторних процесів спостерігаються труднощі у спілкуванні з однолітками, занадто сором'язливі та замкнуті. Такі діти дуже часто мають занижену самооцінку та не можуть себе сприймати такими, як вони є.

Значні зміни відбуваються у центральній нервовій системі під час психосоматичних розладів. Також у серцево-судинній та дихальній системах.

Л. Терлецька у своїх дослідженнях довела, що терапія мистецтвом дозволяє проявляти почуття в межах норми. Під час таких занять у дитини спостерігається позитивна динаміка, вона починає

контролювати себе, розвивається увага до своїх почуттів, відчуває, що вона є особистість [7].

Саме на практиці, за допомогою мистецтва, діти з особливими потребами пізнають себе, починають усвідомлювати, що вони успішні, усе в них вдається. Також розуміють, що вони не такі як усі, і це непогано. Бачать позитивні сторони свого положення в суспільстві, розуміють, що можуть упоратися із різними труднощами на своєму життєвому шляху.

Багато дослідників погоджуються з тим фактом, що через мистецтво діти з особливими освітніми потребами розкривають та пізнають себе на практиці, самовиражаються, налагоджують свої комунікативні навички, а також розвивають вольову, емоційну та особистісні сфери. Починають краще себе розуміти, відчувають гармонію свого внутрішнього стану.

Багато науковців довели, що під час арт-терапії можна пізнати себе, виразити свої почуття та емоції тому, що заняття завжди будуються на довірі, взаємоповазі. Особливо велика увага приділяється внутрішньому світу особистості. Кінцева робота творчої діяльності є показником психоемоційного стану, що дозволяє інтерпретувати результати, оцінити перебіг будь-якого процесу, дослідити та порівняти емоційний стан на початку та в кінці роботи. Загалом арт-терапія дає позитивні результати, завжди долає негативні прояви почуттів: розчарування, зневіру в себе, безініціативну позицію в житті. Сприяє формуванню активної життєвої позиції, спонукає до позитивної морально впевненої, соціально-орієнтованої, творчої діяльності. Арт-терапія пробуджує потребу в самореалізації, відкриває багато

можливостей для самовдосконалення особистості.

До арт-терапії ми також можемо віднести такі види психокорекції як: кольоротерапія, пісочна терапія, музикотерапія, танцювально рухова терапія, фототерапія, казкотерапія, ізотерапія, гудзикотерапія, мандалотерапія тощо. Зупинимось більш детально на деяких із цих методів.

Ізотерапія – один із напрямків арт-терапії. Вона дуже актуальна для дітей із особливими освітніми потребами. Це чудова можливість для дитини «відкритися», поділитися своїми емоціями та страхами за допомогою малювання, ліплення, декоративно – прикладного мистецтва.

М. Власюк довів, що підсвідомість дитини з особливими освітніми потребами приховує її надії, мрії, проблеми, фобії, а малювання може розкрити те, що затаїлося далеко в душі. Під час малювання на папері проявляється внутрішній стан дитини. Навіть хаотичне малювання відображає почуття та емоції особистості. Але слід пам'ятати і про проблеми, які тісно пов'язані зі здоров'ям дитини. Сюди ми можемо віднести депресію, аутизм, неврози, затримку психічного розвитку [6, с.10].

Особливої уваги заслуговують прийоми нетрадиційного малювання. Вони мають позитивний ефект. Під час корекції гіперактивності та агресивності доречно застосовувати техніку марання. Саме через крейду або фарби проявляються ознаки емоційно-деструктивної поведінки, а ігрова ситуація відволікає увагу і дає дитині можливість, без страху, проявити себе.

Розвивати у дітей сенсоріку, природні нахили, здібності, обдарування, тактильні відчуття, дрібну моторику

рук допомагає малювання пальцями або долоньками. Під час такого методу роботи дитина відчуває свободу, не має рухових обмежень. Даний процес позитивно впливає на настрій та поведінку дитини, адже дозволена гра з «брудом», під час якої деструктивна поведінка – норма, ніхто не сваритиме, можна не боятися. Особливої уваги заслуговує ця техніка в роботі над профілактикою та корекцією страхів, фобій, тривожності [3, с. 19].

Поліпшують емоційний стан в роботі з гіперактивними дітьми такі техніки, як малювання по мокрому аркушу. Також у цьому напрямку ефективний метод – малювання предметами, що нас оточують. Сюди ми можемо віднести: малювання губками, нитками, свічкою, зубними щітками, м'ятим папером, кубиками. Заохочувати дитину до творчого процесу, враховувати її вибір оточуючих предметів дає змогу розвивати в неї цілеспрямованість, відстоювання власних позицій, дій.

Належне місце у роботі з гіперактивними дітьми належить техніці каракуль. Вона сприяє підвищенню самооцінки, зняття емоційної напруги, концентрації уваги, формує взаємоповагу до людей, розвиває комунікативні навички. Робота створюється за допомогою олівців або крейди. Під час інтерпретації результатів можна проаналізувати натиск олівця. З каракуль на папері можна побачити лише абстрактне зображення або навіть цілий образ.

Техніка «Чарівний клубок» розвиває дитячу фантазію. Застосовують її у роботі з сором'язливими, імпульсивними, гіперактивними дітьми. Для роботи потрібні клубочки різного кольору й аркуш паперу. Під час роботи розвивається увага дитини.

Використання нетрадиційних технік у корекційно-розвивальних заняттях дозволяє знайти індивідуальний підхід за інтересами дитини, регулює емоційний стан. Ізотерапія орієнтована на сам процес, не на результат. Важливим моментом під час занять є вибір кольору.

Кольоротерапія – це цілеспрямований вплив кольором на самопочуття. Один з методів психологічного лікування. Завдяки впливу кольору на дитину збільшується працездатність, знімається напруга, стрес.

Кольори по-різному впливають на психологічний стан дитини. До активних кольорів відносять: червоний, жовтий, жовтогарячий. Завдяки їм посилюються фізіологічні процеси, поліпшується настрій, відбувається активізація психічних процесів. Холодні – пасивні, заспокоюють психіку. До них ми можемо віднести: блакитний, синій, фіолетовий.

Кольоротерапію можна розглядати в двох аспектах. Перший – вплив через поєднання форм та кольорів, другий – діагностичний, що включає в себе емоційний стан і характер.

Існує багато вправ та ігор із кольорами, наприклад: «Відгадай колір», «Що ти можеш сказати про колір?», «Зображуємо кольори». Слід зауважити, що колір – це засіб впливу на дитячий організм. Він посідає особливе значення в її житті тому, що володіє цілющим ефектом та має лікувальні властивості.

Пісочна терапія – це ключ до внутрішнього світу дитини, один із засобів виразити переживання, збудувати стосунки. Уперше цей метод був запропонований К.Юнгом, в основу якого покладена техніка активного уявлення.

Більшість вчених вважають, що пісочна терапія – це дієвий метод під час корекції, який дозволяє дитині

проявити свої емоції та позбутися страхів. За допомогою пісочної терапії можна успішно корегувати дитячу агресію та тривожність, вирішувати внутрішні проблеми, підвищувати самооцінку дитини. Також її можна застосовувати для діагностики та надання психологічної допомоги. Пісочна терапія стимулює та розвиває тактильні навички [6, с. 27].

Під час занять можна встановити тісний контакт, створюється атмосфера спокою та захищеності. Такі заняття мають заспокійливий ефект. Метою пісочної терапії є не вчити дитину спеціальним навичкам, а дати можливість бути такою, якою вона є.

Основний матеріал цього методу є пісок. Допоміжні – різні фігури, що використовують для створення загальної картини. Свої емоції, переживання, фантазії дитина може проявити під час гри з піском, а це, в свою чергу, дає можливість позбутися набутих психологічних травм.

Під час заняття дитина може змішувати пісок із водою, розвивати фантазію та виражати на піску свої внутрішні переживання. Для того, щоб створити свій індивідуальний світ, застосовують у роботі з піском, безліч мініатюрних фігурок. Якщо дитина не може розповісти про свої проблеми, то вона зможе це зробити, створюючи пісочні картини.

А.М. Сусла зазначає, що даний метод роботи варто використовувати в роботі з такими проблемами: порушення поведінки в різних формах, складні взаємовідносини з дорослими або однолітками, труднощі в родинних відносинах, психосоматичні захворювання [6, с. 7].

Одна з ланок корекційної допомоги дітям із особливими освітніми потребами – це музикотерапія. Вона разом із музичним вихованням сприяє вирі-

шенню основного завдання психокорекції порушень у дітей.

О.М. Гріньова вважає, що музикотерапія наука різнокомплексна. Вона сприяє зняттю психоемоційної напруги, зміцнює емоційно-вольову сферу, покращує спілкування у соціумі [4, с. 29].

Музика виступає, як метод корекції в музикотерапії та має лікувальний вплив при різних психічних ускладненнях. Основне завдання на заняттях – навчити рухам у такт музики, розвивати слух і поведінкові загальноприйняті навички. Музика покращує мисленнєві процеси, сприяє поліпшенню комунікативних навичок між дорослими та дітьми, забезпечує нормальне функціонування нервової системи.

Музична терапія реалізує такі завдання:

- сприймати музику через емоції;
- виправлення недоліків через сприймання музики;
- формування звуковимови;
- корекція недоліків в моторно-руховій сфері;
- формування сенсорних здібностей;
- формування у дітей особистісних якостей.

Для дітей з особливими освітніми потребами музика – ефективний та доступний засіб формування особистості.

Доведено, що застосування музикотерапії сприяє розвитку творчої уяви, розвивається почуття ритму, підвищується самооцінка та рівень спілкування з однолітками.

Групові заняття є не менш дієвими. Розвивають відчуття колективізму, навчають спільно працювати та взаємодіяти в різних життєвих ситуаціях. Музика може застосовуватись, як основний метод так і додатковий. Під час

основного методу відбувається прослуховування музики або її відтворення, а додаткового – музика посилює вплив інших методів [4, с. 30].

Невід'ємною частиною музикотерапії є танцювальна терапія. Вона дає змогу використовувати рух для розвитку соціального, когнітивного, емоційного та фізичного життя людини. Під час руху дитина може виражати свої почуття та емоції. Багато науковців вважають, що застосовуючи такий метод, можна досягти гармонічного поєднання між тілом та свідомістю. Коли дитина вчиться рухатись під музику, то покращується координація та впорядковуються рухи дитини.

Дуже дієво застосовувати танцювальну терапію з тими, у кого емоційні розлади, низький рівень комунікативних навичок. Дітям з особливими освітніми потребами складно пристосуватись до нових умов та обставин, а під час танцювальної терапії все відбувається мимовільно: взаємоповага, взаєморозуміння, взаємодія – під час яких зникають страхи та з'являються позитивні емоції.

В основу танцювально-рухової терапії покладено вчення К. Юнга. Він вважає, що тіло та душа взаємопов'язані. Спонтанний рух може розповісти багато про людину, допомагає нам виразити різний спектр емоцій: гнів, страх, розчарування тощо. Танцювальна терапія має багато переваг – поліпшується загальний стан, підвищується тонус м'язів, підвищується самооцінка, посилюється почуття власної гідності.

Казкотерапія – один з важливих методів психокорекції в арт-терапії. Дозволяє дитині через казку перенестися в реальний світ, розвиває творчі здібності, активізує мовленнєвий потенціал особистості.

С.В. Березка стверджував, що за допомогою казкотерапії можна легко здійснювати психокорекцію. Вона буде дієвою в роботі з гіперактивними, агресивними, замкнутими, сором'язливими дітьми. Казкотерапія дає змогу знизити рівень тривожності, активізує словниковий запас, корегує емоційно-вольову сферу, розвиває зв'язне мовлення. За допомогою казки діти вчаться радіти та співчувати, соціалізуватись в учнівському колективі [2, с. 210].

Існують різні прийоми роботи в казкотерапії. Розглянемо деякі з них:

1) Аналіз казки. Під час цього прийому дитина аналізує поведінку героїв. Робить певні висновки та відповідає на питання стосовно знайомої казки.

2) Дописування казок. Дописуючи кінець казки, дитина керується своїми внутрішніми емоціями та переживаннями. Саме її внутрішній стан диктує кінцевий результат. Під час такого виду роботи відбувається звільнення негативних емоцій.

3) Створення казок. Діти з особливими освітніми потребами можуть працювати самостійно або з групою дітей. Їм надаються слова-приклади, за допомогою них відбувається процес створення казки.

4) Театралізація казок. Використовуючи ляльку в своїх постановках, дитина може проявити ті емоції, які в повсякденному житті не проявляє з тих чи інших причин.

Казка допомагає дитині соціалізуватися, покращити комунікативні навички, позбутись негативних емоцій.

Використовують лялькотерапію в корекційній роботі зі страхами, під час розв'язання конфліктних ситуацій та корекції поведінки. Створення ляльок також є дієвим методом

психокорекційної роботи. Процес створення ляльки має позитивний вплив на емоційний стан дитини.

Образно-рольова драматерапія тісно пов'язана з ляльковою терапією та допомагає вирішувати різні проблемні ситуації, враховуючи індивідуальні особливості дитини. Вчать дитину спокійно сприймати стресові ситуації та знаходити рішення. Програвання ролей сприяє розвитку навичок самоконтролю.

Сучасний темп життя ставить нові вимоги у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Один з сучасних та новаторських методів – фототерапія. Вона спрямована на самопізнання та розвиток творчого потенціалу.

Гудзикотерапія має вплив не лише на розвиток дрібної моторики руки, а й вза-

галі на загальний розвиток дитини. Розвиває пам'ять та активує інші психічні процеси.

Існує багато методів психокорекції, але саме арт-терапія допомагає безболісно впоратися з труднощами, підвищує ефективність корекційної роботи.

Висновки. Аналізуючи вище написане, можна стверджувати, що арт-терапію потрібно використовувати в корекційно-розвивальній роботі. Вона є невід'ємною частиною розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Результативність арт-терапії в умовах інклюзивної освіти буде залежати від урахування нозології, кваліфікаційного працівника та сприятливих умов для розвитку дитини.

Література:

1. Авраменко М.Л. Використання методів арт-терапії в реабілітації людей з проблемами психічного здоров'я: методичні рекомендації. Київ:Знання, 2008. 55 с.
2. Березка С.В. Особливості застосування арт-терапії в роботі з дошкільниками з порушенням інтелекту. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. 208 –213 с.
3. Власюк М. Арт-терапія: зцілення мистецтвом. Психолог. 2005. № 39. С. 9–23.
4. Гріньова О.М. Особливості використання музикотерапії в роботі з дошкільниками . Практичний психолог: Дитячий садок. 2015. №10. С. 25–31.
5. Доктрович М.А. Арт-терапія в діяльності психолога та соціального педагога. Київ: Редакції загально педагогічних газет, 2014. 97 с.
6. Сусла А.М. Пісочна терапія в роботі з дітьми з вадами психофізичного розвитку. Дитина з особливими потребами. 2016.№ 6. С. 6–8.
7. Терлецька Л .Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології: навч. пос. Київ: Слово, 2016. 128 с.

Наукове періодичне видання
Київський науково-педагогічний вісник
Науковий журнал

24 (24) 2021

Підписано до друку 15.11.2021 р. Формат 84x108/16.

Папір офсетний. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 6,74.

Тираж 50 прим.

Видавник: «Київська наукова організація педагогіки та психології»

04108, м. Київ, а/с 62

www.knopp.org.ua

E-mail: office@knopp.org.ua

Телефон: +38 066 699 58 422